

BANATUL

Revistă literară, artistică, socială

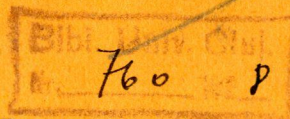
ANUL II — No 1/1927

CUPRINSUL :

Însemnări pe marginea unui apel	<i>Prof. Dr. V. Bîrlea</i>
Horățiu și Lydia (Traducere liberă din Horățiu)	<i>I. C. B.</i>
Biserica ort. rom. din Orșova, pictură Rostul filosofiei în învățământul secundar	<i>Prof. Virgil Simonescu</i>
Maestrului George Enescu (poezie)	<i>Cronica</i>
Din creațiile poetice ale poporului român bănățean	<i>Olimpia Teodoru</i>
Istoricul bănățean Dr. Ioan Sârbu Semicul (poezie)	<i>Prof. Dr. Aurel E. Peteanu</i>
Din trecutul nostru dureros	<i>Constantin Rudneanu</i>
Un dor (poezie)	<i>Cassian R. Munteanu</i>
Culturale (Conferința d-lui prof. univ. V. Bărbat despre: Factorul principal al progresului)	<i>Prof. A. Grigorovici</i>
Valurile tulburi (poezie)	<i>Victor Ungur</i>
Economice: Asanarea financiară	<i>Dr. V. Bîrlea</i>
Cronica muzicală: Concertele Maestrului Enescu	<i>Nicolae Jucu</i>
Concurs literar	<i>Iuliu Moldovan</i>
	<i>Filarmon</i>
	<i>Dr. V. Lohan</i>

PREȚUL 25 LEI

TIPOGRAFIA NAȚIONALĂ, LUGOJ

ÎNSEMNĂRI PE MARGINEA UNUI APEL

de Dr. Birlea, prof.

Dacă vreți să cunoașteți puterea educătoare a istoriei asupra copiilor, n'aveți decât să trageți vre-odată cu urechea pe la ușile deschise ale școlii, sau să asistați la o lecție și vă veți miră, cum stau de cumiți în bănci și cu ce mutre de bătrâni serioși ascultă acești „oameni miniatură“ pe dascălul care în ochii lor devine un profet, un savant, un „autos efa“ infalibil. Amănunte banale, la aparență fără nici o însemnătate, îmbujo-rează fețele, le înfioară de mândrie și încredere. Pentru că așa e omul, se însuflește de semenii săi, văzându-se pe sine în faptele lor.

Și te miri, adesea din ce bagaj modest și din ce merinde săracă sunt capabili să scoată sentimentele acestea — bieții dascăli.

Răsfoiți, la întâmplare, o istorie de școală primară și secundară și cetiți de pildă despre revoluția lui Horia, Cloșca și Crișan, despre Tudor Vladimirescu și Avram Iancu și veți rămânea disiluzionați de lipsa avântului în frază, de spoiala științifică și rece cu care sunt rediate evenimentele, par'că manualul ar fi fost scris anume pentru censurători ca mai ușor să pună pe el formula de consacrare: „se aprobă“.

Nimic proaspet, nimic primăvăratec; nici un atribut care să se furișeze în inimă ca un fior cald; nici o frază care să te îmbete ca un parfum de floare. (Sentimentalismul este cu desăvârșire eliminat din istorie).

Ca într'un muzeu de antichități, în care eroii etichetați trăiesc viața de mumii și fosile, se înșirue în aceste manuale oamenii și faptele lipsite de duh și viață, par'că singura preo-

cupare a scriitorului ar fi fost aplicarea impecabilă a regulilor gramaticale, sintactice, logice, cronologice și pragmatice.

Un țesut de idei anemice, o pictură bizantină pe fond aurit și fără perspectivă; o panoramă de figuri înmărmurite în anumite atitudini: iată ce e un manual de istorie pentru școlari!

Pentru că, orice s'ar crede, frazeologia stereotipă ce se repetă dela un capet la celalalt al cărții: despre vovevozi cari se războesc pentru domnie; înving sau mor în lupte, desfac sau închee alianțe; sporesc biruri ori stârpesc hoți, trag solii în țapă sau se ticăloșesc, trădându-și neamul, — nu e istorie, oglinda realității apuse; ci e o simplă iluzie cerebrală, în care imaginile trăesc înafară de formele de spațiu și de timp.

Nu atribui nepriceperii scriitorilor felul acesta de a reprezenta viața prin prizma intelectualității, ci unei obișnuințe generale, la tot cazul greșite, eliminând ea elementul efectiv și estetic din povestire, fără care istoria, ca știința vieții, este moartă.

Și asta e o pagubă imensă..!

Generațiile cari n'au trăit clipele de măreție și de emoții legendare ale „Războiului pentru Independență“, abunăseamă nu din cunoașterea notelor diplomatice, schimbate în acea vreme, nu din strategia generalilor, nu din cunoașterea precisă a datelor cronologice și a nexului logic al evenimentelor se vor însufleți și se vor străpune cu sufletul în entuziasmul și jubileul acelor zile mari.

Generația care, cu 30—35 ani în urmă, ședea împreună cu mine în băncile școlii — înainte de a cunoaște acestea evenimente din manuale, — le retrăise în toată măreția lor, cu toate emoțiile variate și însinuante, cetind „*Povestea unei coroane de oțel*“, „Eroii noștri“, pe un „Tata lui Neacșu“, „Trei Doamne și toți trei“, „Rugămintea din urmă“, „Pe dealul Plevnei“, „Peneș Curcanul“ și atâtea alte poezii, istorioare, nuvele, crâmpee vii smulse din realitatea întâmplărilor.

Înțeleg, că ar fi de datoria dascălului ca să umple golurile manualului și să dea viață evenimentelor, dar, de unde să culeagă el darul dătător de viață, dacă adesea lipsesc izvoarele, lipsește literatura ajutătoare.

Și neajunsurile acestea se simțesc tot așa de mult și în învățământul superior. Pentru că nu uitați că dela copil, la omul adult, este numai un pas, că cu diferența de etate în perioada a 2-a a vieții mai cresc îndoelile, se înmulțesc „pentru ce“?,

„când“?, „cum“? și celelalte întrebări de „loci communes“; așa că școlarul de ieri, devenit bărbat, ca să umple atâtea lacune ce le descopere mintea-i matură la tot pasul, este nevoit să țese peste goluri un pănjenis de teorii, ipoteze și paralelisme, și să facă pe cioclul bibliotecilor și arhivelor, desgropând și reîngropând morții ca să afle ce a fost uitat și risipit de incuria și tembelismul omenesc, sau a fost distrus de vitregia vremii.

Muncă adesea ingrată și disproporționată în raport cu oboseala ce se cheltuește.

Iată, cum și în domeniul științific se repetă parabola „Fiu-lui risipitor“ care, după ce prăpădește o moștenire întreagă, este nevoit să se mulțumească și cu niște rămășițe îndoelnice.

* * *

Și iată acum, care e înțelesul practic al acestor considerații teoretice. Am trăit și noi, generația de acum, nu demult, evenimente rare și de o importanță pe care nu suntem în stare s'o înțelegem și s'o apreciem de ajuns astăzi.

Evenimentele acestea le-a trăit fiecare din noi cu mușchii, nervii, cu toată aviditatea simțurilor sale. Le-am trăit intensiv și individual, fiecare în felul său. Dar... n'am însemnat nimic.

Purtăm încă în noi o comoară vie, ce, odată, are să dispară dimpreună cu noi.

După 50—100 de ani, strănepoții vor putea să apuce din nou pe calea ciocilor de biblioteci și arhive, ca din ordine oficiale, din procese verbale și sentințe judecătorești să cârpească ceea ce noi am trăit aievea, și ce numai noi am ști să povestim și să scriem.

Din materialul astfel adunat, din care timpul, critica și omul vor stoarce tot sucul de viață, istoricii de mai târziu vor scrie de nou manuale, cuprinzând într'o pagină succintă bucuriile unui mileniu de suferințe. Le-or mai înțelege alții? Ne vom mai recunoaște noi pe noi înșine în ele? — Mă îndoesc!...

Oricum, a neglija și acuma și a amâna, de pe o zi pe alta, însemnarea acestor momente ce numai odată în viață le poate trăi un om, și la sute de ani un popor, ar fi o întrelăsare regretabilă care nu se potrivește în veacul electricității și al tipografiilor cu rotative, când scriitorii numai sunt nevoiți să-și poarte ani de zile scrisul în desagi.

Mă gândesc la atâtea episoade hazlii, grotești chiar, la drame mișcătoare ce ne-au trecut repede pe dinaintea ochilor ca icoanele unui film . . . în clipele de sbucium de pe vremea revoluției . . . Ce literatură ieftină și folositoare pentru toți și îndeosebi pentru tineret ar putea deveni toate acestea, sub vraja unui condei cuminte și maestru și în scurtă vreme ar putea înlocui pleava „Nick Karter-ilor și Sherlock-Holmes“-ilor, sau fasciculele „Jidovului rătăcitor“, răspândite gratuit de ziarul „Dimineața“!!

Piese teatrale, nuvele, poezii, istorioare, glume fără mari pretenții artistice, dar cetite de toată lumea, iată cum înțeleg eu a retrăi istoria, și cum înțeleg că istoria să fie cartea cea mai chemată ca să formeze caracterul și conștiința națională . . . Volumele ce le-ar scrie mai târziu savanții, încheind un nou capitol din viața poporului român, este cealaltă față a chestiunii. Noi le-am înțeles pe amândouă, când am lansat acest apel, și avem mari speranțe că nu l-am lansat în zadar.

A P E L.

Stimate Domnule,

În 31 Octombrie 1926, s'au împlinit 8 ani dela izbucnirea revoluției în țările Coroanei Habsburgilor, care, pentru noi Români de dincoace de Carpați, mai mult decât terminarea războiului, avea să însemne începutul desrobirii naționale.

Am trăit atunci, într'un scurt interval de timp, momente istorice de importanță epocală: revoluția haotică, distrugătoare de valori și ordine și reclădirea în pripă a unei noi vieți politice naționale.

Faptele însă s'au petrecut atât de repede și cu atâtea surprinze și bogăție de amănunte, încât, pentru reconstruirea lor, astăzi, ar fi cu totul insuficientă munca și inteligența unui singur om, și greutatea aceasta credem, a fost cauza, că până acum nu s'a scris nimic, sau aproape nimic, despre acest mare eveniment.

Ar fi însă o întrelăsare nescuzabilă și o pierdere imensă, să asistăm nepăsători, cum se destramă și se dau uitării atâtea momente și episoade mișcătoare, cum se risipesc date prețioase cari, după 50—100 de ani, ar putea fi o comoară națională.

De aceea noi, câțiva intelectuali lugojeni, am luat inițiativa ca să adunăm din întreg cuprinsul fostului județ Caraș-Severin, — deocamdată numai ca *material brut, informații*, — pentru o prelucrare ulterioară; tot ce se știe despre revoluție și evenimentele petrecute, în primul an (dela

1 Noemvrie 1918—1 Noemvrie 1919) după războiu — fie acelea cât de neînsemnate.

Dându-ne apoi seamă că Lugojul a avut un rol hotărâtor în desfășurarea favorabilă a acestor evenimente în întreg Banatul, — fie ca sediu de județ, fie ca centru politic, de unde porniau toate reclamațiile și unde se opreau toate ordinele celor trei comandamente militare de ocupațiune, — credem că, cu datele oficiale ce se mai găsesc în archiva județului și cu adnotările zilnice ale particularilor, se va putea da acestei lucrări cu timpul o unitate oarecare logică și pragmatică.

În vederea acestui scop patriotic, ne adresăm și D-voastră cu prietenească rugămintă, ca să contribuiți și D-voastră cu cunoștințele ce le aveți despre aceste evenimente rari și însemnate la înfăptuirea acestei opere, pe seama posterității. Nu cerem o lucrare savantă sistematică, cecece în împrejurările date ar fi și imposibilă. Ne mulțumim și cu o simplă înșirare de fapte, fie oricât de răzlețe.

Amintirile acestea se vor trimite la adresa D-lui Dr. Gheorghe Dobrin, avocat în Lugoj.

În speranța că D-voastră veți aprecia străduințele noastre și veți contribui la realizarea lor, vă rugăm să primiți expresiunea deosebitei noastre stime.

Lugoj, în 15 Ianuarie 1927.

Din încredințare

Dr. Gh. Dobrin

Horăţiu şi Lydia

(Traducere liberă din Horăţiu)

Horăţiu.

*Când mă plăceai, — ah, te-ai schimbat acuma! —
Când braţul singur eu mi-l furişam
Pe după gâtul tău cel alb ca spuma
Oceanului, ce fericit eram! . . .*

Lydia.

*Când mă iubiai aşă cum se cuvine,
Când nu-ţi călcase-şi jurământul sfânt,
Când nu mi te-aprindeai după oricine,
Trăia mai mândră alla pe pământ? . . .*

Horăţiu.

*Stăpâna inimi-mi acum e Chlòe
Cea ne'ntrecută 'n ceteră . . . O, zei,
Dacă m'ar pune la 'ncercare Joe,
Mi-aş da vieaţa pentru vieaţa ei! . . .*

Lydia.

*La pieptul meu acuma se răsfaţă
Desmerdător Calàis cel frumos.
Pentru vieaţa lui, a mea vieaţă
De zece ori mi-aş da-o bucuròs! . . .*

Horăţiu.

*Dar dacă dragostea de altădată
Ne-ar prinde iar la jugu-i, pe vecie . . .
Dac' aş închide Chlòei uşa 'ndată
Şi'n veci n'aş mai deschide-o decât ţie? . . .*

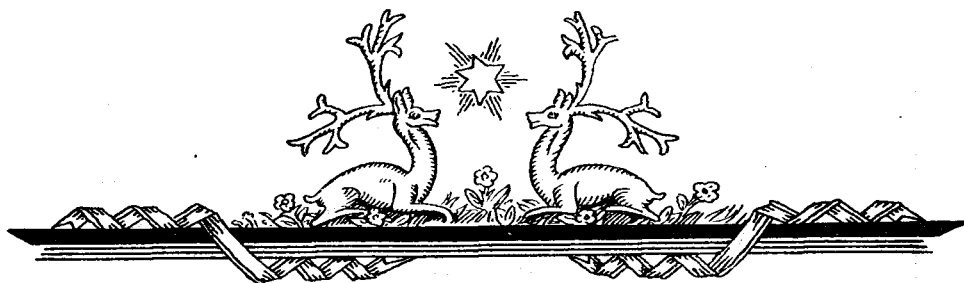
Lydia.

*Deşi e mai frumos decât un soare
Calàis, pe când tu eşti mai uşor
Ca fluturul zburând din floare 'n floare,
A ta voiu fi, cu tine voiu să mor! . . .*

I. C. R.

*Biserica ort. română din Orșova, pictură de
prof. Virgil Simonescu — Lugoj*

Rostul filozofiei în reforma învățământului secundar

Nu mai încape nici școala în cadrele-i vechi. Se simte și aci nevoia unei reforme mai potrivită vremii și împrejurărilor. Oficialitatea a înțeles-o și o simțește publicul mare. De prezent se lucrează cu sârguință la realizarea ei. Chestia se învârte în jurul a două puncte principale: 1. Introducerea filozofiei ca studiu de armonizare în programa analitică a liceelor; 2. Reducerea liceului la un singur tip — liceu unitar — în locul celui trifurcat de până acum. Discuția liberă, asupra proiectului de lege, n'a ajuns încă la concluzii definitive. Congresul Asociației profesorilor secundari ținut deunăzi la București, s'a declarat pentru acceptarea în parte a proiectului, atât referitor la introducerea studiului filozofiei, pe care o găsește aplicabilă numai în clasa VI. și VII, cât și referitor la *liceul unitar*, ce nu mai are rost să fie *trifurcat*, dar n'ar fi nici oportun ca să se sisteze diviziunea de curs inferior (gimnaziu).

Cu toate criticile ce se fac zilnic proiectului, reforma este primită peste tot cu simpatie și cu legitime speranțe de îndreptare spre mai bine.

Zic cu „legitime“, pentrucă ori cum ar fi noua programă, neajunsurile ei nu pot fi mai mari decât ale liceului vechiu. Iată de ce!

S'a constatat că liceul trifurcat (modern, clasic și real), de până aci, n'a dat roadele ce se așteptau dela el; nici ca cultură generală, nici specială și îndeosebi n'a dat un procent destul de mare de bărbați idealști, și dezinteresați: oameni de muncă și jertfă.

Așa că în locul idealismului creator de valori și caractere, a început să-și facă loc în mentalitatea oamenilor cu carte, un individualism materialist foarte primejdios.

Să fie aceasta numai vina școalei?.. Ar fi riscat s'o afirmăm fără dovezi precise. Fapt e însă că, dacă școala n'a încurajat tendința aceasta

utilitaristă, n'a fost nici capabilă s'o copleșească cu alta altruistă. — O parte din vină deci cade și în sarcina ei.

Prin noua reformă se încearcă acum repararea greșelii. Legistratorul — însuș filosof distins, crede că filosofia ar fi doctrina cea mai potrivită pentru coordonarea cunoștințelor atât de diferențiate în școală și pentru armonizarea sufletului elevilor spre un scop comun. Reuși-va? Se va vedea?

Ce ne privește pe noi, nu ne îndoim de valoarea educativă a filosofiei, dar mărturisim că nici nu așteptăm dela ea minuni, cu toată reclama ce i-o făcuse acum un veac filosoful Leibnitz: „Dați-mi școala și în jumătate de veac voi regenera Europa cu ajutorul filosofiei.“ E aceeaș reclamă ce o făcuse odinioară Archimedes făimoasei *pârghii*, cu ajutorul căreia credea să poată ridica universul din țâțâni, dacă i se dă un punct de rezim. („Da mihi, ubi consistam coelum terramque movebo!.“) Dar minunea asta cosmică rămase într'atăta, pentru că lipsea punctul de sprijin.

Ei bine, tocmai din motivul că sistemele filosofice intenționat trec cu vederea punctul acesta de rezim, postulatul primordial al oricărei științe filosofice care *e religiunea și credința*, ne îndeamnă să ne îndoim de puterea făcătoare de minuni a filosofiei. Pentrucă necunoscutul, incomprehesibilul, infinitul care constituie în realitate temelia existenței, dacă nu poate fi cuprins în formele precise și determinate ale rațiunii, nu înseamnă numaidecât că trebuiesc excluse din știință.

O problemă atât de enigmatică nu se rezolvă cu teorii și ipoteze, fie acelea cât de avansate, dacă nu-s în stare să ne trezească nici măcar bănuiala ce poate fi în fond existența. Prin urmare orice sistem filosofic care vrea să fie o concepție fidelă, o expresie sinceră a faptului existenței — nu poate nesocoti credința și religiunea, singurele forme de cunoaștere, valabile dincolo de limitele logice ale rațiunii. — Excluderea lor din filosofie ar fi o greșeală, fiind ele elemente constante, invariabile în conștiința omului.

Vrea filosofia să fie numai o știință armonizătoare, o simplă sinteză a rezultatelor realizate de singuratecele științe în parte: Fie! Nu-i cerem nici noi mai mult. Și o vedem bucuros în școală.

Vrea să fie filosofia un *sistem unitar*, care să dea explicare suficientă tuturor problemelor cari preocupă mintea omenească, atunci *negreșit trebuie să țină seamă de marile adevăruri ale religiunii creștine*. Altfel mai bucuros preferim și noi școala fără filosofie. —

* * *

Am insistat asupra acestui punct extrem de sensibil din reformă, gândindu-mă la ce umiliri și hărțueli nedrepte poate fi expusă religiunea în școală, când un sistem de religiune e rău înțeles și rău aplicat. Prin

urmare am firma convingere ca numai filosofia străbătută de larg suflu creștinesc va asigura reușita reformei.

Nu ne îndoim că acesta este și punctul de vedere al legislatorului . . . D-nul Bitay, docente la universitatea din Cluj, ne asigură într'un articol apărut în „Societatea de mâine“ (dacă nu mă înșeală memoria) că d-nul Ministru al Instrucțiunii nu e ateu, că din cursurile d-sale ținute la universitatea din Iași, iese la iveală peste tot concepția „teistă“ despre lume, ce o profesează . . .

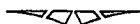
Este caracteristic însă că afară de unu sau două articole apărute până acuma în ziare, și acelea cred din condeiul vr'unui preot — nimeni nu discută chestia aceasta, după mine cea mai importantă. Se scrie, *pro și contra* despre utilitatea filosofiei, — despre avantajul și dezavantajul ei — se protestează contra importanței excesive ce i-se dă în detrimentul celorlalte studii; dar nimeni, sau aproape nimeni, nu se întreabă de *care filosofie e vorba*. Bine, să facem filosofie! Dar între filosofie și filosofie este o deosebire de calitate totatât de esențială, câtă între un cal de rasă și un cal mocănesc. Filosofia nu e ca un manual de fizică, chimie, sau istorie, în care materialul e invariabil și numai stilul, ordinea, aranjarea și autorii sunt diferiți. Filosofia însăși e o concepție, iar concepțiile diferă după autori. Materialul ei mai maleabil decât o ceară, numai atunci are valoare, când e turnat în forme și sisteme. Care sistem va fi însă recomandat sau impus școalelor? Sistemul Leibnütz? . . . Des Cartes? . . . Kant? Ori toate trei? Le-a cetit cineva? Nu mă îndoesc. Încercat-a însă cineva să le reducă la un singur sistem? Nu cred . . . Ar fi și o muncă zadarnică.

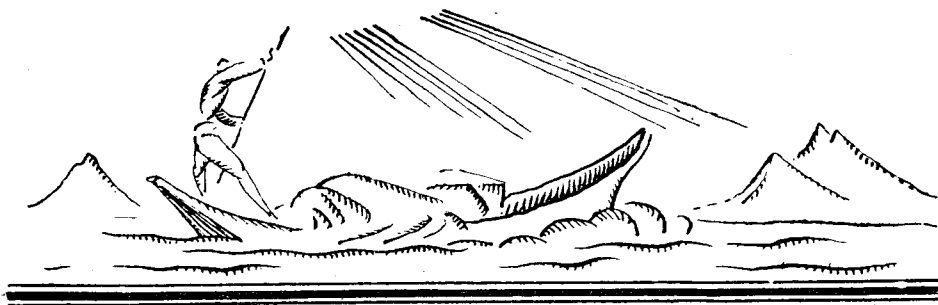
Aci e nodul gordian al chestiunii. Filosofie și discuții filosofice s'au făcut și până aci în școală de către elevi și profesori, și, poate preamultă. Renan, Haeckel, Molehot, Nietsche, Kant . . ., vechii și noii darwinieni și-au făcut cu prisosință rostul în școala veche. Urmările le vedem peste tot.

Ce va îndrepta filosofia nouă, — vom vedea.

Până atunci însă, una e bine să nu se uite: că suntem un popor eminentamente creștin, că avem o biserică declarată națională; că biserica aceasta deunăzi a fost ridicată la cea mai înaltă treaptă ierarhică, la rangul de patriarhat, ca o încoronare a marelui operă de întregire a neamului românesc și prin urmare ar fi cel mai trist spectacol să asistăm și astăzi la rolul de „cenușereasă“ al religiei în școală.

CRONICARUL.

Maestrului George Enescu

OLIMPIA TEODORU

Maestre, zeu al artei, maestre 'namorat
De visuri și durere, tu, preot închinat
Troparelor străbune de jale și de dor
Ce-au isvorât din noaptea sârmanului popor,
Tu duci cu tine „doina“ pe-oceane și pe mări
Și-aduni mărgăritare și lauri de prin zări.
Cântările de apă 'n umbră de-asiințit
Sub luna călăfoare pe bolta de argint
Și murmurul din codru când frunza se închină
Și trilurile mierlei pe harpa ta suspină.
Din vuetul de-aramă vulturilor lumești
Tu împletești argintul simfiriei omenești.
Ștergi timpul și distanța, primblându-ne prin rai,
Pe infinitul artei luceafăr ne răsai.

Maestre, 'n templul artei, prin tine înălțăm
O rugă către Domnul și binecuvântăm
O lacrimă tăcută, căzută solitar
În colțul singuratic din cel mai sfânt altar.
În inima mișcată prelung ca valul mării
De sfintele acorduri sub undele ritmării,
Când sufletul tău mare și nobil, generos,
În valuri se revarsă pe ritmul furtunos.

Tu furi cu tine lumea în sbor ameșitor,
Din milă și ertare îi împletești fuior.
Iluzii și credință cu tine se îmbină
Și plânge suferința în mantii de hermină.
Tu răspândești iubirea pe unde de eter

Și-o clipă faci să credem că tot pământu-i cer.
Miresmele 'n grădină, suava poezie
Eteric cad în picuri de dulce armonie,
Cireșii dau în floare când, printre cântăreși
Te perzi în melodia eternei dimineți,
Căci zânele din leagăn sortit ți-au fost suspin
Dumnezeire 'n suflet și geniu pur, divin.

Icoană a minunii, copil al armoniei,
Când vălul de durere și unda simfoniei
În ochii tăi se lasă, ce umbre îți vorbesc,
Ce imn de rugăciune privirile-ți slăvesc?
Ce Herubim se roagă? Ce astru nebulos
Prin haos tae cale în ochiu-ți luminos?

Apoi, când simfonia duios se perde 'n urmă,
Când mistica 'nchinare supremul cânt precurmă,
Când clocotul navalnic și ritmul maestos
Extaz ne lasă 'n suflet, extaz religios,
— Magnetizați de tine suntem în Paradis
Și îngerii ne cântă, ne cântă ca prin vis —
Sub ploaea de petale, de flori și de cununi
Potirul rugăciunii din suflete aduni,
Și 'n sala ce te admiră ca pe un făt-frumos,
Solemn, stăpân pe tine, smerit ca un Christos
Prinosul de iubire din inimi tu nu-l vezi,
În lumea de gânduri, de umbre tu te perzi . . .
Ascuns privirii noastre, când ochii tăi cobor,
Misterele din suflet într'aripate sbor
Și binecuvântate de harul cel divin
Smeritele-ți talente din nou lumii închin.
În corul tău de îngeri vorbești cu Dumnezeu
Și faci să-l înțelegem, să îi vorbesc și eu,
Căci sufletul se 'nchină, tresare, cântă, plânge
Când ultima vibrație de sunete se stânge.

DIN CREAȚIILE POETICE ALE POPORULUI ROMÂN BĂNĂȚEAN

de Prof. Dr. Aurel E. Peteanu

II.

E afar de orice îndoială că azi, după împlinirea integrală a visului nostru de veacuri, după înfăptuirea mărețului ideal de reîntregire a neamului, în val-vârtejul frământărilor noastre multiple, în stăruințele uriașe ce le depunem cu toții pentru consolidarea patriei noastre iubite și a întregirii neamului nostru, acum unit pe veci, într'un singur și puternic mănunchiu, una dintre problemele și îndatoririle cele mai importante ale fiecărui cărturar român este și trebuie să fie: cunoașterea temeinică a celor mulți, a celor înfrățiți cu glia.

Plecând dela această convingere, ca și unul, care în tot timpul am păstrat cea mai adâncă admirație și dragoste pentru muncitorii ogoarelor, pentru întreaga lor viață oglindită atât de fidel în admirabilele producții ale imaginației lor, — atras, în primul rînd, de valoarea estetică a creațiilor lor poetice, am căutat, în numărul precedent al revistei noastre, să scot la lumină și să mântui de peire câteva din aceste mărgăritare scumpe și sonore, câteva pulsații sufletești ale marelui poet anonim bănățean.

În materialul folkloric adunat până acum, cu sânguință de albină, am găsit bogății enorme pentru cunoașterea firii, caracterului, năzuințelor și energiilor care sălășluiesc în adâncimele sufletului acestui mândru popor; am găsit contribuții foarte prețioase și un câmp vast de observații, îndeosebi asupra simțului

estetic, cu care, acest sprinten fiu al naturii, cu privire vie și cercetătoare, cu gust delicat, imaginație și plasticitate bogată, a știut să-și creieze cele mai fermecătoare doine, care ne transpun în luminișurile codrilor, la freamătul frunzelor, murmurul vâlcelelor și la susurul tainic al isvoarelor.

Doinele Bănățenilor, în care vibrează și se resfrâng, ca într'o puternică oglindă, toate tainele și chinurile lor sufletești, din seria lungă a veacurilor de urgie, sânt prin excelență: adevărate mărgăritare, care prin valoarea lor estetică, prin frumusețea imaginilor, limpezimea și delicateța sentimentelor, vi-goarea și armonia expresiilor, au atras dejă de mult atenția tuturora.

Frumuseța naturii, limpezimea albastră a cerului, apele și riulețele murmurînde, codrii și văile tănuitoare de mistere și, îndeosebi, colinele fermecătoare din Banat, au servit, incontestabil, drept isvoare de poezii și de puternice emoții artistice, drept leagăn neîntrecutelor doine bănățene.

*

Intocmindu-mi prezenta colecție din punct de vedere estetic, țin să scot la lumină, de data aceasta, numai doine, înfățișându-le, după posibilitate, în forma lor firească, cu caracterele graiului provincial. BCU Cluj / Central University Library Cluj

I.

Liagănă-să frundza'n codru . . .

*Liagănă-să frundza'n codru,
Liagănă-să dă nu-i modru.
Frundză, nu țș'e l'egănă,
Partș'a mia nu-i ca ș'a ta,
Că tu, dacă veșțș'ejășci,
Primăvara în'verdzășci;*

Târgoviște, 1926

*Dar io dacă 'nbătrîn'esc
Nu mă mai întș'inăr'esc.
D-aș avia căruș cu cai,
Aș mână d-a dr'eptu-n rai;
Dar în rai io nu m-oi duș'e,
Că m-o plăcut gura dulș'e*

Auzită dela Gh. Cotoșman

II.

Foaie dă mușcată lată

*Foaie dă mușcată lată,
Doru tău, mândro, mă gată,
Foaie dă mușcată 'ngustă,
Doru tău, mândro, mă uscă.*

Margina, 1926

*Foiță dă trandafir,
Doru tău vin'e tot șîr,
Foiță dă vioria,
Să opr'eșțș'e'n in'ima mia.*

Auzită dela Ioan Radulescu

III.

Pân'o fost grăgina v'erg'e

Pân'o fost grăgina v'erg'e,
Grăbi maica și mă g'eg'e
Dup'un j'un'e țșinăr'el,
Ca să-m țin casa cu iel.
Ținu-i casa ca și dracu,
Niș' o lună nu'mplin'i
Pân' la maica iar vin'i.
Maica g'eg'e a mă'ntrăbà
Bin'e-i la strien or ba?

Susani, 1926

Taş', maică, nu mă 'ntrăba,
Că mi să v'eg'e fața,
Că-i v'erg'e ca iăg'era,
Și galbănă ca ș'ara,
Da-i șcii, maico, traiu miău
N'ai svântà obradzu tău
Țși-ai sculà la miădz dă noapț'e,
Cu suroril'e tal'e toapț'e
Și mai rugă miie moapț'e.

Auzită dela Rusalina Medrea

IV.

Trandafir cu frunza lată

Trandafir cu frunza lată,
Mândră ești, mândruță fată,
Ești frumoasă, dragă, dzău,
Că io mor dă doru tău.
Păru tău ș'el mătăsos,
Mândru-i, Doamn'e, și frumos,
Iară ochisorii tăi
Parcâs pietrii scump'e-n iăi
Ori is, mândro, dă arjint
Cum nu-s alți pră pământ.
Iar gurița ta : izvor,

Nu dă apă, făr dă dor,
Ș'in'e să adapă'n ia,
Îl omoar'e jălia ta,
Că și io m-am adăpat,
Într'un ș'as cam blăstămat.
Și d-atunș' sățș'a-m tot cr'eșț'e,
Suff'etu mi să topeșț'e.
Să topeșț'e ca ș'iara,
Ca n'iaua primăvara,
Să uscă mir'eu într-una,
Ca floaria când pică bruma.

V.

Lelișoară ochii tăi

Lelișoară ochii tăi,
Șapț'e țări aș dă pă iăi,
Dragă, și gurița ta
Ving'e-aș lumia pântru ia.
Dzău, aș ving'e lumia-ntragă
Pântru țș'in'e, mândro, dragă;
Rău niș' când nu m-ar pãria

Silagiu, 1926

Numa tu să fii a mia.
Ochii tăi is două stâl'e
Ș'e farmeș' lumia cu iăl'e.
Stâl'e multș'e-s în ș'eri sus,
Dar ca ochii tăi tot nu-s.
Și niș' soar'el'e, niș' luna,
Așa mândr'e nu-s niș' una.
Auzite dela Nicolae Râmneanțu

VI.

Mândră dă dragosta noastră

*Mândră dă dragosta noastră
O 'nflorit un pom sub coastă,
Și dușman'i l-or aflat
Și s-or dus dă l-or tăiat.
Ciclova-română, 1926*

*la, mândruță, apă 'n gură
Și-l udă la tăiătură,
Să pră'nfloară a doaua oară
Măcar dușman'i să moară.
Auzită dela Măria Micu*

Variantă

*Bagio gi dragostia noastră
O 'nflorit on măr în coastă,
Și dușman'i l-or aflat
Și s-or dus și lor tăiat.
la tu, bagio, apă 'n gură
Sintești, 1926*

*Și pun'e la tăiătură
Să n'e fac-on măr ș-o prună,
Să n'e măi iubim o lună;
Să n'e fac'on măr ș-o pară
Să n'e măi iubim o vară.
Auzită dela Ana Țona*

VII.

Codrul'e pã vârful tău

*Codrul'e pe vârful tău
Crească iarbă și dudău,
Ca să pască murgu miău,
Să să facă lat în șâl'e
Să placă mândr'elor miel'e.
Frundză'n prun, frundză sub prun,
Am drăguț și nu ți-l spun,
Ciclova-română, 1926*

*Că ți l-am măi spus odată,
Ș-o vrut mama să mă bată,
C-o chituță dă sălată
Să mă 'nvețe să fiu fată,
Și cu una de briboi
Să mă 'nvețe la război.*

Auzită dela Măria Micu

VIII.

Nu ț-ar fi bagio păcat

*Nu ț-ar fi bagio păcat,
C-asară țsi-am așț'septat,
Tot cu drag și cu lumină
Și cu dor dăla in'imă;
Când vădzui că nu mai vin'
M-am pus doru căpătân',
Cu doru mă 'nvălii
Doamn'e rău mă ogihn'i.
Când az-noapț'se mă tr'edzii,
Târgoviște, 1926*

*Vădzui doru in'imii
Scris pră fața p'erin'i,
Cu ș'ern'iala ochilor
Cu piana sprânș'en'elor.
Câtă boală-i pã supt soar'e
Nu-i ca doru ardzătoar'e,
Câtă boală-i pã subt lună
Nu-i ca doru dă n'ebună.*

Auzite dela Gheorghe Cotoșman

IX.

Mândro dragostil'e noastr'e

<i>Mândro dragostil'e noastr'e</i>	<i>Vior'el'e printră stânși</i>
<i>Or rămas pustii pă coastș'e</i>	<i>Să l'e vedzi, mândro, să plânji,</i>
<i>Plâns'-am mândro după iel'e,</i>	<i>Vior'el'e mândr'e flori</i>
<i>Și dîn lacrămil'e miel'e</i>	<i>Să l'e vedzi, mândro, să mori.</i>
<i>Răsăriv-or vior'el'e,</i>	

X.

Jălui-m-aș și n'am cui

<i>Jălui-m-aș și n'am cui,</i>	<i>Casa mia-i plină dă jăl'e</i>
<i>Jălui-m-aș codrului;</i>	<i>Dă j'os și până 'n pog'el'e.</i>
<i>Codru ar'e frunza lui</i>	<i>D-ar fi cucu voin'ic dorn'ic,</i>
<i>Și nu cr'eg'e n'imănu;</i>	<i>Mi l-aș pring'e un ibovn'ic,</i>
<i>Codru ar'e cr'eng'i p'ecatș'e</i>	<i>Tot cămeși subțiri i-aș faș'e</i>
<i>Și la dânsu n'am dr'eptatș'e.</i>	<i>Și l-aș purtă cum îi plaș'e.</i>
<i>Jălui-m-aș câmpului,</i>	<i>Dar cucu-i o păsărea,</i>
<i>Câmpu ar'e p'eliniță,</i>	<i>Șe zboară pă ung'e vria,</i>
<i>Niș' la dânsu n'am cr'egință;</i>	<i>Și tot cântă, să rotș'estș'e,</i>
<i>Câmpu ar'e iarbă v'er'ge,</i>	<i>Ca mândra când să gătș'estș'e,</i>
<i>Jăl pă min'e nu mă cr'eg'e.</i>	<i>Și-s răsfită p'en'el'e,</i>
<i>Jălui-m-aș cășii m'el'e,</i>	<i>Ca puica sprînș'en'el'e.</i>
<i>Gladna-română, 1926</i>	<i>Auzită dela Iulian Babescu</i>

XI.

Tș'inăr'eța-i tr'ecătoar'e

<i>Tș'inăr'eța-i tr'ecătoar'e</i>	<i>Am ș'ercat, dar n-am putut-o,</i>
<i>La tot omu ca ș-o floar'e,</i>	<i>Ia s-o dus și am p'erdut-o.</i>
<i>Să duc toatș'e, nu știu ung'e</i>	<i>Am p'erdut tș'năr'eța mia,</i>
<i>Bătrîn'eța mă ajunje.</i>	<i>N-o rămas urmă dă ia;</i>
<i>Tr'eș'e vr'emia ca și gându</i>	<i>Pră rînd au să triacă toatș'e,</i>
<i>Și să duș'e bat-o vântu,</i>	<i>Ca visu dă astă noaptș'e;</i>
<i>Las-o focului să triacă,</i>	<i>Tș'inăr'eța nu-i dă piatră,</i>
<i>Șin'e poatș'e s-o opriască.</i>	<i>La n'im'e să nu mai triacă;</i>
<i>Ș-a mia tr'eș'e, n-am ș'e-i faș'e,</i>	<i>Ș-a mia tr'ecú ca prîn vis</i>
<i>S-o p'etr'ec cu șin'e-m plaș'e.</i>	<i>Ieri luș'ia, și az s-o stîns.</i>
<i>Că și iâu am vrut ș-aș vria</i>	<i>O tr'ecut, s-o stîns dă tot,</i>
<i>S-opr'esc tș'inăr'eța mia;</i>	<i>Par'că tș'inăr n'am mai fost.</i>
<i>Ohaba Timișană, 1927</i>	<i>Auzită dela Nicolae Șoreanu</i>

XII.

Colo'n val'e la fântână

*Colo'n val'e la fântână
O n'evastă gr'eu suspină
Și suspină că-i străină,
C-o bătut-o bărbățălu,
Mânș'e-i dracu sufle'țălu;*

Bocșa-română, 1927

*O bătut-o fără vină,
Frângă-i D-dzău o mână,
Ș-o bătut-o nă'ntrăbată
Frângă-i Dumn'edzău ș'alaltă.*

Auzită dela Petru Ciolac

XIII.

Fruudză v'erg'e mătăș'ină

*Fruudză v'erg'e mătăș'ină
Să vin'i bag'e prîn grăgină,
Prîn grăgină pă la prun,
Că ț-oi pun'e un sămn bun,
D-o fi frundză dă băgrin'i
Atunș'i băgiță să vin'i;*

Bocșa-română, 1927

*Dar d-o fi frundză dă nuș'i
Tu să tași și țș'e duș'i.
Fruuduță v'erg'e dîn vin'e
Ș'e-i dă bagia nu mai vin'e?
Ori casa nu m-o găsășț'e
Ori mășțș'oan'ia-l dosăg'eșțș'e.*

Auzită dela Petru Ciolac

XIV.

Ano ochișorii tăi

*Ano ochișorii tăi
Par'că-i piatră scump' n iai,
Ori îs mândro dă arg'int,
Cum nu-i la' lta pră pământ,
Că gurița ta-i izvor,
Nu dă apă, ci dă dor,
Că toț după ia s'omor.
Șin'e s-o-adăpă dîn ia
O murî dă jălia ta.*

*Căci și io m-am adăpat
Într'un ș'as rău, blăstămat,
D-atunș' doru-n min'e cr'eșțș'e,
In'ima mi să top'eșțșe;
Să top'eșțș'e ca și ș'iara
Ca și n'iaua primăvara
Să top'eșțș'e toatș'e 'ntr'una,
Ca pră flori când cag'e bruma.*

XV.

Cucul'e pasăr'e mândră

*Cucul'e pasăr'e mândră
Zboară'n pădur'e și cântă,
Și țș'e lasă la izvor
Și-m cântă miie cu dor,
Că iău cu mândruța mor;*

*Și-ț prăfiră p'en'il'e,
Ca mândra sprânș'en'il'e;
Și-ț prăfiră p'en'e multș'e
Ca mândra păru pră fruntș'e.*

XVI.

Floar'e albă dîn grăgină

*Floar'e albă dîn grăgină,
In'ima dă dor mi plină,
Ia tot arg'e și să frig'e
Și n'îmic n-o poaț'e stânj'e,
Nu să stânj'e-așa ușor
Niși cu apă dîn izvor,
Numa gura mândrilor,
Când mă sărută cu dor.*

*Dîn câțș'e mândr'e am avut
Numa una m-o plăcut,
M-o plăcut ș-o luat-o altu,
Iău dă și iudă-apringi-aș satu;
Bațș'e-l Doamn'e și-l ia draș'e
Pră-l dă ia ș'e miă-m plaș'e
Cum, Doamn'e-l, mai poț țin'ia
Pră-l dă-m ia drăguța mia?*

XVII.

Trandafir bănățăn'esc

*Trandafir bănățăn'esc
Țucu-i ochii cui ghing'esc
Și gurița cui dor'esc.
O frumoasă floriș'a
O dor'esc să fie-a mia,
Floriș'aua-i o fetș'ită,
Vriau să-m fie mândruliță,
Că-i frumoasă ca un crin
Ca un soar'e'n câmp sânt'in;
Că-i trandafir dă primăvară*

*Nu-i aflu păreche'n țară,
C'ar'e budză dulși subțiri
C-a doi pupi dă trandafiri,
Ș-așa mândru-s dă făcutș'e
Par'c'anumie să sărutș'e.
Și pră ș'eri is multș'e stâl'e
Multș'e fetș'e-s frumoșăl'e,
Numa ună-i întră iăl'e
Ca luș'afăru'ntră stâl'e.*

XVIII.

Mândruță poal'e curatș'e

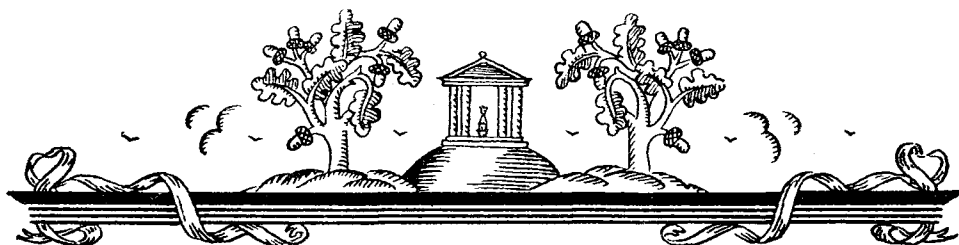
*Mândruță poal'e curatș'e,
Rău țș'e-am visat astă noaptș'e,
Că mărâma ta ș'a noauă
Iără ruptă tocma'n doauă,
Dar nu șciu ș'e poațș'e fi,
Poațș'e că n'-om dăspărți?!*

Ohaba Timișană, 1927

*Dă n'-om dăspărți 'ntr-o sară
Nu n'-om tâln'i pân'la vară
Dă n'-om dăspărți la noaptș'e,
Nu n'-om tâln'i pân'la moartș'e,
Dă n'-om dăspărți 'ntr-o dzi,
Nu n'-om tâln'i pân-om fi.*

Auzite dela Ștefan Crâsta

ISTORICUL BĂNĂȚEAN

Dr. IOAN SÂRBU

Există o putere în lume, care ne spune, că toate străduințele noastre nu sunt altceva decât sbuciumul trecutului. Voim, cu orice preț, să construim această viață a trecutului... Din înțelegerea trecutului resare entuziasmul viitorului... Zilele pline de gloria și înțelepciunea vremurilor trecute sunt învățăturile, pe cari azi le adâncim mai bine ca oricând. Descifrând viața celor de demult, devenim mai buni, ne mângăem, căutând să adâncim rostul vieții. Cei primitivi aveau trebuințe mai puține. Viața, trăită în simplitatea ei, oferea cerințe mai puține, clasele erau mai puțin mobile ca cele de azi. Acum totul se îmbracă în haina criticii moderne; civilizații noi se desgroapă, — miturile cele de odinioară au devenit realități. Savanții moderni reînvie mereu trecutul popoarelor vechi, manifestațiunile spirituale sunt din nou reînsuflețite de simțul fin al observațiunilor geniale, cari cetesc toate misterele anticilor, construind noi elemente de civilizație greco-romane. Acela, care adâncește civilizațiile vechi, va înțelege ușor că spiritul roman a construit veșnic. Spre o astfel de înțelegere trebuie să tindem și noi.

* * *

Dacă suntem pătrunși de cultura celor din trecut, cu atât mai mult trebuie să ne fie viitorul mai bun. Refacem din temelie zidirea clădită în seria anilor mulți. Cetind cu atenție ceea ce s'a făcut până acum, ne vom putea asigura un nou drum, o nouă activitate culturală... Banatul, acest colț de pământ, își are istoria sa. Ea ne este talmăcitoarea vie a tot ceea ce s'a realizat până azi. De aceea am crezut că figurile distinse din trecutul nostru trebuiesc scoase din nou la lumina zilei, iar operele lor reeditate. O figură măreață a poporului bănățean a fost și istoricul Dr. Ioan Sârbu.

* * *

Se împlinesc opt ani, decând pe pământul Banatului, în comuna Rudăria, a trecut la cele eterne părintele Dr. Ioan Sârbu.

S'a născut la 19 Febr. 1865. Eră fiul părintelui Iacob Sârbu. A studiat în Caransebeș, Dobrițin, Pojon, Brașov, iar studiile universitare le-a început la Iena și le-a terminat la Viena, unde și-a luat doctoratul, prezentând ca teză o importantă monografie istorică asupra relațiilor externe a lui Matei Basarab.

Părintele Dr. Ioan Sârbu a fost un caracter desăvârșit; în toate actele sale a urmărit binele neamului. A participat la toate acțiunile culturale și politice românești din Banat. Că n'a avut fericirea să fie astfel resplătit, după cum trebuia, înțelegem imediat, când ne cugetăm la multele suflete sbuciumate...

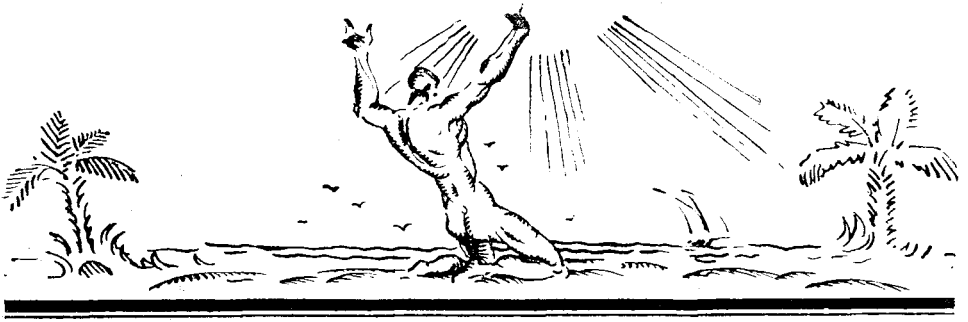
Provedința a voit ca, după istoricul bănățean Damaschin Bojincă, care la 1830 a scris o istorie a lui Mihai Viteazul, tot un bănățean, ca Dr. Ioan Sârbu, care avea o pietate mare față de trecutul poporului nostru, să eternizeze pentru totdeauna faptele marelui Voevod Mihai.

Opera cea mai de seamă a istoricului nostru a fost: Istoria lui Mihai Vodă Viteazul, domnul Țării-Românești, pe care a publicat-o la București, în 1904. E o carte voluminoasă, o monografie de seamă. Munca enormă se observă imediat din documentele multe pe cari ni-le arată. Academia Română l-a resplătit pentru munca sa, cu premiul Năsturel (12 mii de Lei). Partea a II-a a apărut în 1907, numai o parte (vol. II). În această a 2-a parte găsim o descriere mai amănunțită a geografiei istorice a Transilvaniei. Stilul istoricului s'a prefăcut într'un ton duios al unui literat, accente duioase, cari evoacă amintiri pe cât de plăcute, pe atât de triste, un pământ cu atâtea bogății în mâinile streinilor.

Opera D-rului Ioan Sârbu merită să fie citită și continuată.

C. Rudnean.

„Semenicul“

CASSIAN R. MUNTEANU

Foaie verde măghiran
Rău îi merge an de an
Celui munte bănăţean,
Că-i taie pădurile
De-i seacă izvoarele
Şi-i pier cântăreţele . . .

Cu vârful 'nvăluit în ceaţă
Străjer nebiruit de vremuri,
Ascultă-mă să-ţi spun povestea
Ca 'n adâncimi să te cutremuri...

. . . Deasupra plaiurilor tale
A stat lumina ce ne-aduse,
Tu martor zămislirii noastre
Ai fost în vremurile-apuse ;
La poala ta încremenită
Ni-au poposit întâi străbunii,
Din coapsa ta se ridicară
Întâi altare rugăciunii.

La umbra codrului de cetini
Poporul s'a 'nfrăţit cu firea
Şi la izvoare fermecate
Aflatu-şi-a tămăduirea,
Iar faima vitejiei noastre
Pluţiă pe culmea ta slăvită —
Şi tot la sânul tău se naşte
Povestea noastră umilită . . .

Năvălitori din patru unghiuri
Ca uraganul s'abătură
Şi 'nfrinţi de suliţi şi de soartă
Ca vântul peste noi trecură ;
În urmă gloata primenită
La adăpostul tău, bătrâne,
Cătă în pace să-şi urzească
Nevoia zilelor de mâne.

Dar maşteră ni-a fost ursita
Ce ni-a zădărnicit şi restul,
Căci alte hoarde flămânzite
Descoperit-au adăpostul
Şi ca lăcusta din pustie
Lumina ni-o întunecară
Şi 'n cursul veacurilor strănse
În preajma noastră s'aşezară.

De-atunci, străjere pân'acuma
Urgia sorţii ne 'nfrăţeşte
Şi până 'n ziua mântuirii
Fiiinţa noastră pătimeste :

Pe coasta ta părăginită
Iți zac pădurile tăiate
Și 'n vadul stâncilor urnite
Azi plâng izvoarele secate.

Iar noi muncim din greu ogorul
Ca alții să ne ia bielșugul
Și ca răsplată trudei noastre
Ne dau ocară, chin și jugul ;
Cântări barbare de izbândă
Aud ruinele cetății
Și 'n vale gloata oropsită
Așteaptă ziua judecății.

Astfel, moșnege, până astăzi
Ni-a scurs viața împreună
Și 'n sufletul amândurora
Simt cum amarul se adună :
In pieptul nostru clocotește
Răsplata zilelor robite,
Iar tu sub scoarța împietrită
Ascunzi puteri nebănuite.

Și când unealta pângărită
Va sparge 'n inima ta cale
Comorile să ni-le fure —
Atunci să tresărim de jale :

(Lugoj, 1913.)

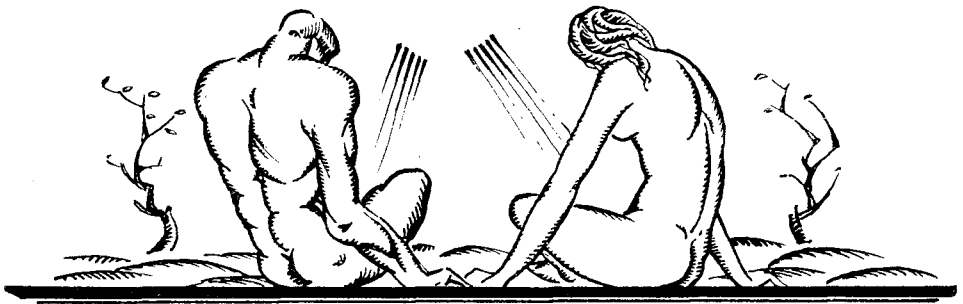
Din temelie să te scuturi
Să gemi ca tunetul ce moare
Și să cutremure văzduhul
Mânia ta îngrozitoare.

Din adâncimea furioasă
Să scoți cenușă, foc și smoală
In beznă să se 'mbrace zarea
Ca'n ziua când morții se scoală,
Câmpia lor pârjol s'o arză
Ca să rămâie numai zgură,
Cum noi vom stânge'n bălți de sânge
Nepotolita noastră ură.

Vulturii gloriei străbune
De bolta cerului aproape,
Vor împărți din slavă moartea
Celor ce vrură să ne'ngroape :
Și după cruda răzbunare
Va resări o zi albastră,
In care pentru totdeauna
Va străluci povestea noastră.

— Iar pe movila de cenușă
Ce mi-a înăbușit părinții,
Cânta-voi imnul cel din urmă :
Cântarea sfântă-a biruinții!...

Din trecutul nostru dureros

Soarta a hărăzit poporului nostru numai puține zile fericite și adesea a trecut neamul nostru prin grele suferințe și grea cumpănă. Poziția noastră nefericită geografică a făcut să devenim o țară de trecere, pragul între Orient și Occident. Xenopol face împăratului Traian un reproș că ar fi avut nefericita idee să rute pajura romană în nordul Dunării, fără să respecte testamentul împăratului August. Poziția noastră geografică a contribuit de fapt la suferințele poporului nostru. Nenumărate cete de barbari, nenumărate armate turcești, ruse, austriace, germane treceau prin țările noastre, în tot decursul dezvoltării noastre naționale. Când mai luăm dese vizite ale tătarilor, cari, hoinărind prin țările noastre, n'au putut să ne facă mari plăceri, doară numai jaf, foc și pârjol, arătau drumurile lor de trecere.

Să aruncăm numai o scurtă privire asupra relațiilor imperiului roman de nație germanică cu principatele noastre, Muntenia și Moldova. De mult există numai în imaginație acest imperiu, însă în locul lui un imperialism bătător la ochi, condus de una, din vechile familii — germane —, imperialismul Habsburgilor. Nu poate fi vorbă de o politică propriu zisă austriacă, doară numai de una habsburgică. Pajura austriacă cu două capete, hrăpăreață și nesățioasă tinde mereu să-și mărească puterea și să-și întemeieze vestita „Hausmachtpolitik“ a Habsburgilor. Văzând împărații germani imposibilitatea de a-și întinde imperiul spre apus, căci aici veghea bătrânul leu, Ludovic al XIV-lea, „le roi du soleil“, un dușman neîmpăcat al dinastiei habsburgice, atunci își aruncau privirile în alte părți, rămase de a-și mări imperiul în sud și sudest.

Imediat după încheierea păcii dela Radstadt (1 Maiu 1714), pacea care a urmat celei dela Utrecht, cu care s'a sfârșit războiul pentru succesiunea spaniolă, prințul Eugen de Savoia, președintele Consiliului de războiu își îndreaptă privirile asupra răsăritului. — Urmașul împăra-

tului Iosif I. (mort la anul 1711), Carol al VI-lea, a fost și el îmbuibat de ideile universal-monarhice ale predecesorilor săi. Nu numai posesiunile în Italia, ci și altele, în răsăritul și sudestul monarhiei au fost pe placul lui. Cuceriri, care n'aveau să ducă la întărirea statului federal al Dunării, ci erau numai cuceriri teritoriale, ținuturi care nici nu stăteau în vre-o legătură cu cele germane și cu restul monarhiei.

Monarhia Austro-Ungară n'a avut nici când o întindere teritorială mai mare în sud și sudest, decât în urma păcii dela Pojarevac (1718). Aceasta pace avea să aducă împăratului mari și reale foloase, a fost însă o grea lovitură pentru poporul român direct, iar pentru sublima Poartă, indirect. O provincie neaoș românească, Oltenia, adică cele cinci județe dincoace de Olt, „die kleine Walachei“, cum o numesc Nemții, trece, pentr'un timp de 21 de ani, în stăpânirea austriacă.

Dupăce s'au trezit din letargie popoarele creștine din apusul Europei, văzând din nou pericolul semilunei sub zidurile Vienei (1683), a început ofensiva germană contra Turcilor. A fost prima etapă a imperialismului austriac, în ce privește politica habsburgică în sudul și sudestul Europei. Cu ocazia păcii dela Carlovăț din anul 1699, Aradul rămâne în posesiunea împăratului, iar Timișoara Sultanului, fortificațiile dela Becicherecul Mare, Cenad, Lipova, Lugoj și Caransebeș se dărâmă. — Malul stâng al Mureșului rămâne în posesiunea Porții, malul drept, cu toate insulele, sunt ale Impăratului. Impăratul Leopold I., ocupând în mare parte Banatul, pretinde și atunci o frontieră favorabilă la Mureș, o linie directă până la Dunăre și Craiova, astfel să rămână Lugojul și Caransebeșul în mâinile Austriacilor. Turcii însă s'au opus și așa rămâne Banatul în mâinile lor¹⁾.

La anul 1716 a izbucnit din nou un război între Turcia și Austria. Turcia însă nu mai este atât de puternică ca odinioară, și-a ajuns apogeul. Inbunătățirea situației ei interne dela sfârșitul secolului al XVII-lea n'a putut opri desagregarea lentă a imperiului musulman. Reformele interne și „noua ordine“ (Nisani dschadid) a marelui vizir, Mustafa Köprili, un reprezentant al acestei vestite familii, care a dat un șir de oameni învățați, bibliofili și bărbați capabili, n'a putut opri dezastrul, ci l'a întârziat numai. Cu toate aceste, 15 ani după încheierea păcii dela Carlovăț, partidul războinic al divanului turcesc, sub conducerea marelui vizir Ali Pașa, căută să deslănțue din nou război și să refacă imperiul vechiu. Pe atunci domniă Sultanul Ahmed al III-lea, ajuns la putere, în urma revoluțiunii din anul 1703. Un om crud și avar, prefăcut și inconsecvent. În decursul domniei sale (până la anul 1730) a destituit, a exilat și a condamnat la moarte

¹⁾ Schwicker, Geschichte des Temeser Banates. 2. Ausgb. Pest 1872.

pe 13 mari viziri. A fost acela, care l-a ucis pe Constantin Brâncoveanu, la anul 1714 și pe urmașul său Ștefan Cantacuzino, 2 ani mai târziu²⁾.

La anul 1714 aveă să izbucnească și războiul între Veneția și Poartă, și aceasta din cauza chestiunii „Morea“. Deși se vorbea mult despre intervenția Austriei în conflictul iscat, cu toate aceste nu putem crede în sinceritatea diplomației austriace, care voia să joace pe intermediarul păcii. Lucrul acesta ne dovedește corespondența residentului austriac Fleischmann, purtată cu Viena. Încă la anul 1715 începe Austria cu pregătirile serioase și caută să-și asigure pacea în nordul împărăției și în Italia, cu toate aceste, mereu pertractă cu Poarta, trăgând minunat sforile. Imperiul german a fost de altfel nevoit să declare Porții război și să facă pasul hotărât și anume pe baza tratatului defensiv de alianță, încheiat la sfârșitul păcii dela Carlovăț, între Austria, Polonia și Veneția. Un tratat despre care Poarta n-a aflat nimic, ceeace ar rezultă din spusele marelui vizir.

În iarna anului 1716, Poarta e bine informată despre atitudinea Austriei. Veneția caută să încheie numai decât cu Austria și un tratat ofensiv de alianță. Tratatul în sensul acesta, au fost conduse de prințul Eugen și de residentul Veneției, dela Viena, Petro Grimanni. Prințul Eugen a fost numai decât pentru o alianță cu orașul lagunelor și pentru războiul cu Turcia, deoarece chiar interesele dinastice ar cere grabnica participare la război³⁾. Senatul Veneției ratifică la 2 Aprilie 1716 tratatul și câteva zile mai târziu alianța a fost realizată, în toată puterea cuvântului zis. Tratatul acesta aveă și un caracter ofensiv, căci articolul IV. prevede că Austria se declare Porții război, încă în decursul primăverii⁴⁾. Consiliul dela Viena trimite imediat Porții scrisori vehemente și amenințătoare, cum a fost cea din 2 Aprilie, expediată din partea prințului Eugen sau cea dela mijlocul lui Aprilie 1716. Forma scrisorii a fost un ultimatum destul de drastic, cerând imediat încetarea conflictului cu Veneția și despăgubirea necesară.

Războiul a fost inevitabil. La urma urmei, Austria știa foarte bine că ar putea să câștige și să tragă folos din această aventură. Și principatele noastre, Muntenia și Moldova, păreau vulturului răpitor o pradă bună. Într'un raport a lui Nicolae Porta, informatorul imperial din principate se vede clar importanța acestor provincii bogate . . . La Valachia, che sarebbe una gemma al Dominio Cesareo. . . questa fertilissima provincia

²⁾ Vezi caracterizarea făcută de resid. francez, Usson de Bonnac, Hurmuzachi E.: Doc. privitoare la istoria Românilor, I 1, pagina 434.

³⁾ Zinkeisen W.: Gesch. des osm. Reiches in Europa, 5. Gotha 1857 p. 510.

⁴⁾ Hurmuzachi E.; Fragmente zur Geschichte der Rumänen, IV. București 1885, p. 98.

all' impero Turco . . . Tendințele imperialiste ale Austriei n'au fost îndreptate numai spre țărmul Mării Egeice, ci și spre cel al Mării Negre, și acolo avea să se ciocnească cap în cap imperialismul habsburgic cu cel rusesc. De altfel, și mareșalul Villars, fostul adversar al prințului de Savoia din războiul pentru succesiunea spaniolă, a ghicit intenția Austriei. — Felicitând pe prințul Eugen cu ocazia victoriei dela Petruvaradin, îi aduce Villars elogii și crede că se vor împlini prezicerile sale, că armatele germane vor ajunge țărmul Mării Negre⁵⁾.

Principatele noastre Române au ajuns atunci sub stăpânirea așa zisei domnii fanariote. În Moldova a ajuns domn, în locul lui Nicolae Mavrocordat, Mihai Racoviță, fostul domn al acestui principat și destituit la anul 1709, fiind dovedit confident al generalului rus Kropotoff, cu ocazia invaziei rusești din nordul Moldovei (Bucovina). Iar în Muntenia, Nicolae Mavrocordat în locul nefericitului Ștefan Cantacuzino, ucis așa de tragic, fiind dovedit că ar fi stat în legătură cu generalul austriac von Stainville, comandantul suprem al Ardealului. Este lucru dovedit că Ștefan Cantacuzino a alunecat pe panta austrofilă, ca mulți membri ai familiei sale. — Nicolae Mavrocordat eră un om șiret și iscusit diplomat, este fiul lui Constantin Exaporitul și un mare prieten al sultanului; Mihai Racoviță însă, român, era un mare dușman al Austriei. — Domnii principatelor noastre trec pe partea Turcilor imediat după declararea războiului, fapt constatat prin nenumărate documente autentice.

Armata austriacă a fost condusă de mult încercatul și abilul strateg, prinț Eugen. La 4 August se dă lupta dela Petruvaradin. Cavaleria austriacă a fost atacată contra voinței Comandamentului suprem turcesc, căci o circulară a marelui vizir prevăzû evitarea oricărei ciocniri serioase care ar putea să deie anză la vre-un conflict sângeros⁶⁾. Norocul i-a surâs și de această dată învingătorului dela Zenta. Efectele luptei au fost considerabile: armata turcească risipită, marele vizir și-a găsit o moarte eroică, drumul spre Timișoara a fost armatelor austriace deschis. Ocuparea Banatului a fost o chestiune vitală. Însemnă asigurarea Ardealului, deschiderea drumului spre Belgrad, cheia Balcanului, însă tot așa, drumul spre principatele noastre, grănarul mult dorit. Timișoara a fost asediată, și la 13 Octomvrie a capitulat Cetatea, — astfel a fost asigurat drumul spre Belgrad. Banatul întreg a fost ocupat. Un punct important a fost Orșova, nu numai ca port dunărean, ci și ca o bază prielnică pentru acți-

⁵⁾ Vezi scrisoarea lui Villars adresată prințului, Arneht; Prinz Eugen von Savojen, 2. Band, 1708—1718, Wien 1858, Anmerkungen p. 523. Nota 34.

⁶⁾ Vezi scrisoarea residentului Fleischmann către consiliului de rebel din 1 Maiu 1716, Giurescu: Material pentru istoria Olteniei sub Austriaci, București 1913, I. p. 10.

unile militare ale anului viitor. Iar din Muntenia și din Moldova să fie scoase venituri în forma de tribut, ceea ce ar însemna îmbogățirea casei imperiale, și aceasta mai ales dela Domnul Munteniei, care e mai rău decât Turcul (ordin austriac). Prințul voia să facă din Banat o provincie cât se poate de rentabilă pentru dinastia Habsburgilor. Timișoara a fost încredințată generalului Francisc de Wallis, iar Banatul întreg, generalului de cavalerie Florimond de Mercy. Acesta din urmă se trage dintr'o familie veche care a dat o serie de oameni viteji. Era viteaz, vigilent, avea idei ingenioase, cu toate aceste îngâmfat, aspru față de subalternii săi, nedrept față de soldați și asupra pe țărani, așa este el caracterizat la Arneth. Pentru Banatul nostru are încontestabile merite „... dedicat cu trup și suflet pentru prosperarea și înflorirea Banatului s'a dovedit totațat de bun administrator, pe cât de genial comandant era...“ așa-l caracterizează istoricul Românilor Bănățeni, Dl. Dr. G. Popovici⁷⁾.

În Muntenia s'a înjghebat un partid austrofil sub conducerea boierului Barbu Brăiloiu, îndreptat contra Turcilor și contra lui N. Mavrocordat și al oamenilor săi. La sfârșitul lui August, pe când trupele imperiale înaintau în Banat, Austriacii ocupă mănăstirea Tismana, iar căpitanul St. Croix raportează consiliului de rebel, că poporul românesc l-ar fi primit cu toată dragostea, în orice caz nobilimea e pe partea împăratului⁸⁾. Lucru firesc, poporul și boierii voiau să scape de domnia lui Nicolae Mavrocordat și de suveranitatea turcească. — Acelaș lucru l'au făcut și Moldovenii, cu ocazia intrării armatelor ruse de sub conducerea țarului Petru cel Mare. — Nicolae Mavrocordat nu vroia, sub nici un preț să lase țara în mâinile soldaților. El a fost însă făcut prinsonier, câteva luni după intrarea armatelor imperiale în Muntenia, și dus la Sibiu. — În locul lui vine un vrednic fiu de a lui Constantin Exaporitul, Enachi, frațele lui Nicolae, un om șiret, perfid, care trăgea minunat sforile, când prieten al Turcilor, când al Austriacilor. Noul domn căută să aibă o atitudine mai diplomatică față de acești doi potentăți. Deși i-a fost aduse laude de Eudoxiu Hurmuzachi și din partea vâduvei lui Constantin Brâncoveanu, Maria, cu toate aceste e lucru dovedit, că Enachi Mavrocordat poartă o mare vină la pierderea Olteniei. Noul domn încheiase cu generalul austriac Stainville, o convenție (24 Februarie 1717), cedând Austriei cele cinci județe dincoace de Olt și obligându-se de a plăti o sumă de o sută de pungi aur⁹⁾. Răsboiul continuă și în vara anului 1717 începe asedierea Belgradului. — În acelaș an înterprinde domnul Moldo-

⁷⁾ G. Popovici, Istoria Românilor Bănățeni, Lugoj 1904, pag. 307.

⁸⁾ Giurescu, op. cit. I p. 23—25.

⁹⁾ Vezi textul convenției la Giurescu, op. cit. I. p. 156—157.

vei, Mihai Racoviță o groaznică expediție de răzbunare, ajutat de Tătari, și de revoluționarii unguri, aderenții lui Francisc Rákoczy. Ținuturile Ardealului răsăritean (Rodna) și Maramureșul sunt groaznic pustiite. Un monument simplu, numit „Stâlpul lui Mihai-Vodă“ la Vama, în Bucovina de sud ne informează bine despre acest eveniment. — La 16 August începe marele atac contra cetății Belgrad și două zile mai târziu se încheie convenție de capitulare. — Căderea Belgradului a pecetluit soarta împărăției turcești. Încă în toamna anului 1717 încep tratativele de armistițiu. Iar în primăvara anului 1718 începe conferința de pace dela Pojarevac, localitate situată în nord-estul Sârbiei.

Maxima austriacă a fost atunci vestitul „uti possidetis“, adică se cere anexarea tuturor teritoriilor ocupate în acest război. Viena își alege pentru tratativele de pace pe consilierii Virmond și Talmann, doi iscusiți diplomați și cunoscători ai chestiunilor orientale. Fostul resident Fleischmann, a fost însărcinat cu încheierea unui tratat comercial, iar generalul Stainville să ajute la tratativele de pace. — O știre din 21 Noemvrie 1717 aduce vestea despre plecarea domnului Muntean la Constantinopol, fiind chemat de sultan și însărcinat cu mandatul de a reprezenta sublima Poartă la conferința de pace. Virmond și Talmann au primit din partea prințului toate instrucțiunile necesare: Principatele românești nu vor fi anexate, deoarece nu stau sub norma „uti possidetis“, cele cinci districte dincoace de Olt, adică Oltenia, vor fi anexate, deoarece sunt ocupate de trupele imperiale, afară de aceasta, a fost încheiat un tratat cu domnul Munteniei, referitor la cedarea acestui teritoriu. Se pretinde mai departe pentru principatele noastre „ius nominandi et instituendi vaivodas“, cu alte cuvinte se pretinde suzeranitatea asupra principatelor. Oltul să fie frontiera până la revărsarea lui în Dunăre, în dreptul orașului Nicopole. — Anexarea Orșovei, deoarece Austria va fi stăpână asupra Porților de Fier, să asigure navigațiunea liberă pe Dunăre¹⁰⁾. Tendințele de pace au fost mai ales sprijinite de marele puteri maritime. Anglia a fost reprezentată prin residentul ei, Lord Sutton, Olanda prin delegatul ei Colyer și prin ambasadorul olandez dela Viena, Hamel Brunynx. Aceștia din urmă căutau să apere Poarta de tendințele prea mari și imperialiste ale Habsburgilor.

Generalul Stainville a primit ordin să mențină numai decât Oltenia ocupată și să informeze pe plenipotențiarul austriac despre bogățiile principatelor. Încă la începutul lui Maiu 1718 a fost înaintat un raport detaliat, descriind bogățiile și importanța Olteniei din toate punctele de vedere, fără însă să fie amintite cele 12 districte dincolo de Olt (Muntenia),

¹⁰⁾ Vezi Giurescu, op. cit. I p. 234—235, din 13/XI. 1717.

care i-au rămas lui Mavrocordat, conform convenției dela 24 Februarie 1717¹¹⁾). Acelaș lucru l-a făcut căpitanul Gessler, descriind importanța Moldovei, mai ales din punct de vedere strategic. — Ioan Mavrocordat avea să joace acelaș rol odios ca și tatăl său Alexandru, cu ocazia conferinței de pace dela Carlovăț. Chiar și împăratul Carol al VI. îl face atent pe consilierul Talmann să nu se încreadă în domnul Munteniei, deoarece omul acesta ar fi șiret și prefăcut¹²⁾). De fapt atitudinea lui Ioan Mavrocordat a fost cât se poate echivocă, este însă fapt constatat că a adus Austriei mari și reale foloase, cu ocazia tratativilor dela Pojarevac, și astfel a tradat cauza Țărilor Românești. — Alt lucru care face pe austriaci să pretindă anexarea principatelor sunt desele plângeri și cereri de anexare ale boierilor olteni și munteni. Boierii munteni se adresau prințului și împăratului că toată nobilimea și tot poporul i-ar ruga să ocupe țara și să-i scape de subt jugul turcesc. Acelaș lucru îl fac și boierii munteni refugiați în Ardeal, ca Golescu, Băleanu, Știrbei Greceanu și alții. Chiar în preajma deschiderii conferinței se prezintă la Viena, o delegație de boieri, Ioan Avram, logofătul Golescu și vistiernicul Ilie Știrbei. Ei înaintează un memoriu în scris, cerând scăparea de subt jugul păgân și numirea lui Gheorghe Cantacuzino ca domn al Munteniei, în locul lui I. Mavrocordat. Gheorghe Cantacuzino e fiul lui Șerban, cunoscut în istoria noastră prin atitudinea lui prietenească față de dinastia Habsburg. Impăratul rezolvă cererea lor în mod favorabil, a fost însă acum și mai întărit în ideile sale imperialiste.

La 5 Iunie 1718 se deschide congresul din partea Lordului Robert Sutton, care vorbește în numele puterilor neutrale. — La început n'a fost deloc Poarta dispusă să cedeze Oltenia, considerând ocupația ei ca „pro aliquali occupatione“ și nu ca o posesiune austriacă. — La conferință pretind plenipotențiarilor austriaci și restul Sârbiei, deoarece Belgradul ar fi în mâinile trupelor imperiale. Tot așa țin ei sus și tare la anexarea Olteniei. La primele ședințe n'a fost vorbă despre principatele noastre. Chestiunea Banatului a fost ca și tranșată, cedarea ei a fost o „conditio sine qua non“ pentru continuarea conferinței. Plenipotențiarilor Austriei pretind la ședința a patra și cedarea principatelor (sic!), fiind predominante de posesiunile austriace din Ardeal, Belgrad și Oltenia, — Turcii n'ar avea dreptul asupra lor, fiind numai protectori. Delegații sublimii Porți se mirară mult de pretențiile îndrăsnețe și declară că au avut dreptul să între înarmați în Moldova și în Muntenia și aveau chiar unele locuri permanent ocupate (raialele). Turcii refuză categoric, fiind sprijiniți de dele-

¹¹⁾ Ibidem, pe larg, p. 300—301.

¹²⁾ Scrisoarea Imp. Carol al VI. la Hurm. Doc. VI. p. 221—222.

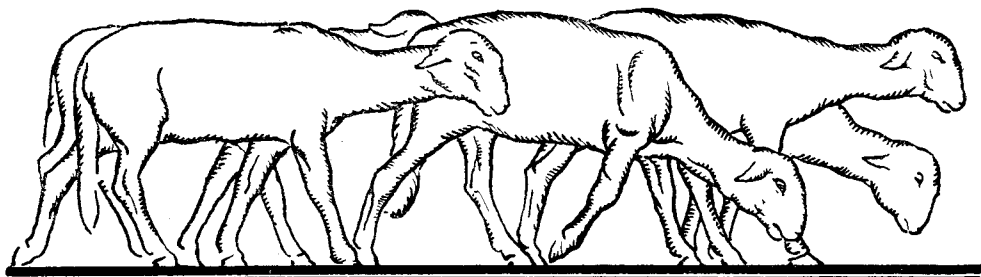
gații puterilor neutrale, căci Anglia nu putea să vadă Austria puternică în Orient. În sfârșit, la 19 Iunie 1718 s'a ținut memorabila ședință care avea să fie o grea încercare pentru poporul nostru, căci Oltenia ajunge sub stăpânirea austriacă. — După o desbatere lungă de 5 ore, Oltenia și o parte din vechiul regat sârbesc au fost cedate. La pierderea Olteniei a contribuit foarte mult și domnul Munteniei. — În noaptea dela 18—19 Iunie a înștiințat I. Mavrocordat pe Virmond și Talmann, că Turcii ar fi dispuși să cedeze Oltenia, deci delegații imperiali să insiste foarte mult¹⁴). Astfel a fost tratată cauza românească, lucrul care avea să se repete mereu, așa de exemplu cu ocazia păcii dela București (1812), când Basarabia a fost smulsă din trupul Moldovei și cedată Rușilor.

Austria n'a încheiat nici odată o pace mai favorabilă și care i-ar fi adus mai mari foloase decât cea dela Pojarevac. Nu numai isbândă armelor conduse de genialul prinț Eugen de Savoia, ci și victoria strălucită a diplomației austriace, abilă și lipsită de scrupule au adus pentru vulturul flămând nouă pradă, iar pentru poporul nostru o nouă pierdere. Ocuparea Olteniei n'a fost deloc un bine, neajunsurile n'au fost îndepărtate. Austria a privit provincia aceasta numai ca un teritoriu de exploatare, și astfel avea să pornească de acolo, din cauza stării sociale nenorocoase, revoluția lui Tudor Vladimirescu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj *Al. Grigorovici*
profesor.

14) Hurm. Doc. VI. p. 228-229, Virmond raportează despre atitudinea Domnului din Muntenia.

UN DOR.

Îmi vine-așa adeseori

*Să plâng, să nu mai tac,
Și-mi vine 'n lume să mă duc,
Să fiu un biet pribeag ;
Să caut un loc de mângăeri,
Să fiu mai fericit,
Să caut un loc, să nu mai știu
Pe lume c'am trăit.*

*Să-mi uit viața de copil,
Că mamă n'am avut,
Să uit junimea-mi fără rost
Ce'n visuri s'a pierdut ;
Să-și aibe dorul meu tăcut
Pe-un câmp cu fân mărunt,
Cu visu-i vecinic pribegit,
Un părăsit mormânt.*

În zori de zi și line seri,

*La șoapte de izvor,
Să-mi cânte frunza de gorun
În freamătu-i ușor ;
Să uit la șoaptele lor dragi,
Că'n lume am iubit,
Să uit că 'n douăzeci de ani
Atât am suferit.*

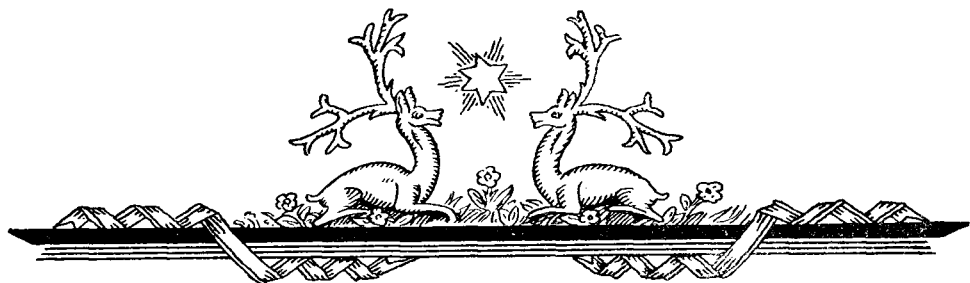
*Și traiul meu să fie-un vis,
Un vecinic vis frumos,
Pe brațul de-adieri de vânt
Să mor apoi voios ;
Zimbească-mi soarele de sus
Și luna de pe ceri, —
Să-mi cadă roua pe mormânt
Și mândre flori de meri...*

Îmi vine-așa adeseori

*Să plâng, să nu mai tac,
Și plâng, că toate's înzădar,
Nimic nu pot să fac.*

VICTOR UNGUR

CULTURALE

Conferința d-lui prof. univ. V. Bărbat despre : Factorul principal al progresului, ținută la 6 Februarie, în Casina Română

A fost o conferință care ca structură, amănunte și fel de predare se aseamănă cu statuia lui Palas Athene, de pe Acropolis, lucrată de Fidias, despre care spun anticii că, la exterior, era construită toată din bucățele de fildeș, atât de perfect modelate și îmbinate, încât părea cioplită dintr'o singură bucată.

Dl profesor Bărbat este un mare meșter al amănuntelor și exemplificărilor, pe cari le știe prinde armonice în firul unei idei filosofice sociale, ca pe niște mărgelute într'o salbă, sau ca sculptorul Fidias pătrățelele de fildeș într'o întruchipare artistică.

Deaceea impresia ce o lasă conferința nu e unitară ca imaginea unui obiect prezentat sub o lumină acută care nu ți-se șterge zile întregi de pe retină, ci e o impresie de ansamblu ca ecoul ce ți-l lasă în suflet acordurile unei uverturi maestre. Ansamblul acesta este o continuă raționare și simțire, și mai vârtos simțire, a întregului în amănuntele sale. Iată de ce a plăcut mult, foarte mult conferința.

Tema ca în titlu. Subiectul: Conservarea și prelungirea copilăriei până când numai se poate și ferirea ei de a simți asprimea luptei pentru existență, înainte de vreme..... E-singurul mijloc de a asigura progresul. Profesorul exemplifică, compară, întră în amănunte. Concluziunile se desfac singure: animalele mai mari cu structură mai complicată și cu o „copilărie“ mai lungă sunt mai inteligente, mai ușor de modelat și de dresat în pruncia lor. Cu cât ne coborîm mai jos, structura lor e mai simplă, pruncia lor de durată mai scurtă și dresarea lor mai anevoioasă.

Omul ține recordul și în pruncie și în modelare, prin urmare el este singura ființă capabilă de progres. Dela om în jos se întinde o gamă de inteligențe animalice: câinele mai inteligent decât porcul de mare,

acesta decât șoarecele alb și acesta egal de stupid cu găina și cu rața (despre găscă n'a amintit). Pentru ce? Pentrucă pruncia acestora este abia de câteva zile, sau ore și natura, după ce a trecut aceasta, numai decât își imprimă în firea lor calapodul invariabil al speciei, determinat de lupta animalului pentru existență.

Rămâne omul cu pruncia lui lungă, ca o ceară moale, singur educabil și capabil de progres. Dar la aceasta se cere grijă, mijloace, condiții prielnice, altfel opera dă greș. D-l profesor ilustrează cu nouă pilde. Ideia se întrețese în amănunte ca un fir de aur într'o beteală, pretutindenea vizibilă: Ellen Keller; copiii închiși de un prinț indian, acum 300 ani, într'un turn, ca să vadă întru cât li se desvoltă facultatea vorbirii fără contact cu lumea; întrebarea împăratului japonez către savantul Ostwald, cum ar putea cunoaște talentele din pruncie; premenirea lorzilor englezi ca semn de progres în perfecționarea omului etc. Ei, ce credeți că a ieșit din aceste exemple eterogene, exotice, parabolice, ca cele obișnuite într'o predică? Cea mai frumoasă învățătură și îndemn pentru a veni în ajutorul naturei omenști, când aceea este lipsită de mijloacele și ajutoarele naturale. Ah! exemplul lui Ellen Keller, fată surdo-mută și oarbă, este mișcător până la lacrimi și umple inima de mândrie și încredere.

Despoiată de cele mai frumoase daruri de însași natură, dar ajutată în schimb de familia ei, de societate, ea începe să înțeleagă că mai are o posibilitate de a lua contact cu lumea *prin pipăit*. Și prin pipăit învață carte, trece prin toate gradele de învățământ, face universitate, devine institutoare, inspectoare de surdo-muți. Așa ajunge o valoare rară a țării sale, America, o mândrie a omenirii, care admiră în ea străduințele sale proprii spre perfecționare. Doriți o mai convingătoare probă de ce este și ce poate deveni omul prin muncă și îngrijire, decât aceasta?

Iată exoticul, cum își capătă forma concretă.

De asemenea copii izolați de lume, de prințul indian și ajunși din cauza aceasta niște animale lătrătoare, își recâștigă facultatea de a vorbi când iau din nou contact cu ea. Și iată o legendă de 300 ani, cum devine confirmată de experiența științifică. Dorința împăratului japonez de a cunoaște talentele din pruncie rămâne tot dorință, fie chiar împărâtească. Pentrucă valorile le scoate îngrijirea și creșterea din cenușă și numai rar, și prin excepție, întâmplarea și norocul.

Urmează din nou o seamă de aplicări practice a învățăturilor trase din exemple și o altă serie de pilde. Și așa te poartă neobosit de acasă, din țara ta, prin Germania, Anglia, Suedia, America și iar acasă, la „stropitoarea grădinarului,” la practica cutărui meșteșuguri ca să se oprească definitiv la școala, la meșteșugul minunat al dascălului și la

vatra caldă străbună, pentru progresul și bunăstarea căreia în timp de pace, și pentru apărarea căreia în timp de război, trebuie să se facă aceasta educație de vecinică întinerire a omului și de nesfârșit dor de muncă... Iată taina mare a progresului! Ce-o mai fi zis dl profesor în cuvintele finale, era pentru încheierea conferinței, căci publicul, care asimilase și înțelese cu ușurință adevărul, atât de înflorit și de maestrit expus, își încheia și el socoteala: „*Cât de repede am îmbătrânit!*“

A fost o convingere sincer simțită.

Lugoj, 6 Februarie 1927.

Dr. Birlea, prof.

VALURILE TULBURI

NICOLAE JUCU

Pe malul râului cu undele gălbui
Opritu-m'am privindu-le-a lor joc,
Și mii de gânduri tulburi m'au pironit pe loc.
Mie turbure ca valul și inima și gândul,
E turbure și cerul și turbure pământul
Și-aș vrea durerea sufletului să mi-o spui,
Dar înzadar, n'am cui.

*

Cu Cochii urmăresc talaz după talaz,
Cum fără milă se împing și se izbesc
În goană și cu zgomot cum vuiesc
Neîntrerupt la vale alergând,
Neînforcându-se napoi nicipând
Întocmai precum anii, trecuți fără popas,
S'au dus ca un talaz.

*

Iar pe când apa turbure-o privesc,
Zăresc o frunz' alunecând în jos.
Ființa ei e pentru valuri de prisos;
În fața ei lovită de văltori,
Citesc trecutul meu de-adineori;
În soarta ei se oglindește neamul omenesc
Și rostu-i pământesc.

*

Pe mal m'au pironit talazele gălbui
A marelui noroiu de-acum,
Privindu-le uimit cum își fac drum.
Și dacă n'aș mai crede, că se vor limpezi,
Aș vrea să fiu eu frunza cu viața de o zi...
Senina mea speranță însă cui s'o spui?
Tot e'nzadar, n'am cui!

Timișoara 1923

ECONOMICE

ASANAREA FINANCIARĂ

Iuliu de Moldovan

VIII.

Am amintit, că trebuie să consolidăm băncile, mai ales cele din ținuturile alipite. Consolidarea aceasta o pretinde raționalismul bancar inaugurat de Germania. Capitalismul național german și în Austria, mai nou, la fel a fost concentrat la „*Österreichische Bodenkreditanstalt*“, care a fuzionat cu „*Unionbank*“ și cu „*Verkehrsbank*“, ca să poată concura cu puterea Băncii grupului *Rothschild* din Viena. Capitalismul din Statele Unite se scurge în Statele continentale cu capitalismul anglo-saxon, cu capitalismul *francmasonic*, și cu capitalismul grupului *Rothschild*, având și artere comune, nu este stânjenit de capitalismul național nici într'un stat, deoarece acest capitalism național e departe de a putea concura cu izvorul puternic a capitalismului internațional.

America a câștigat prin războiul mondial 272 miliarde 517 milioane dolari și mai are de pretins dela *Europa* 12,500.000,000 dolari. „*Archiv der Statswissenschaft*“ constată, că *America* avea la 1900 o avera națională de 88,517.000,000 dolari, și la 1926 are 360,000.000,000 dolari. Pe suflet american are avere de 3.130 dolari. Statistica germană constată, că față de averea americană, în *Anglia* averea națională pe cap e de 2.220 dolari, și în *Germania*, e pe cap 930 dolari. *România*, calculând averea noastră națională cu 62,000 000,000 aur, are pe cap 688 dolari. Aceasta avere trebuie să se manifesteze prin concentrări bancare, pentru că numai astfel se va putea convinge capitalismul internațional, că în *România* nu are un mai mare risc, decât are în alte state, avizate și ele la capitalul internațional. Necesitatea concentrării băncilor reese din faptul, că la noi

— destul de trist lucru, dar este adevărat — grupul *Rothschild* nu are bancă condusă de Români.

Grupul *Rothschild* are ca președinte pe James Rothschild în *Londra*. Grupul *Rothschild* are la *Londra*, Banca *Rothschild* and. sons. cu funcționari englezi și cu conducere engleză. Grupul *Rothschild* are la *Paris* Banca *Rothschild* frères cu funcționari francezi, și cu conducere franceză, fiind frații Eduard și Robert *Rothschild* francezi naturalizați. În *Germania* are grupul *Rothschild* Banca din Frankfurt a. M. cu funcționari germani, și cu conducere germană, conlucrând cu *R. Mendelsohn* în *Berlin*. Grupul *Rothschild* are în *Austria* Banca „*Kreditanstalt*“, care mai recent a preluat și Banca „*Anglo-Australiană*“ cu funcționari austriaci, și cu conducere austriacă. Grupul *Rothschild* are Bancă și în *Ungaria*, „*Magyar Hitelbank*“, cu funcționari maghiari sub conducerea D-lui *Kornfeld*. Apoi pe state: grupul *Rothschild* estinde prin băncile sale năvodul filialelor și al afiliaților. Acest năvod e, din nepriceperea noastră, încă și astăzi întins din *Budapesta* în ținuturile alipite. În *Timișoara*, în *Oradea-Mare* și în alte orașe sub numirea veche de „*Hitelbank*“. Sunt apoi orașe, ca *Cluj-ul*, bună oară, unde a schimbat firma, dar are același rost: exploatarea capitalului român.

Mă explic elocvent printr'un exemplu similar, în care capitalul național pe sine însuși se exploatează.

În toamnă anului 1924, un mare proprietar din județul *Timiș-Torontal*, primește un împrumut de Lei 2.000.000 dela filiala Băncii Naționale din *Timișoara*, și din aceste 2.000.000 dă un împrumut de Lei 1.000.000 Băncii Țărănești din *Timișoara* cu 12°/_o, care ajunge să acopere dobânda după 2.000.000 luate cu împrumut dela filiala Băncii Naționale. La fel e operația băncii capitalismului internațional, dacă această bancă este așezată în străinătate și nu în țară. Alta e situația în *Sârbia*. Acolo năvodul din *Budapesta* nu și-a putut jucă mendrele. Am cetit în ziarele din străinătate, că grupul *Rothschild* a creiat în *Sârbia* o bancă, independentă de Banca grupului *Rothschild* din *Budapesta* și că această bancă va avea menirea, să-și extindă activitatea nu numai în *Sârbia*, dar și în *Bulgaria* și în *Grecia*.

Economistul german nici nu a amintit de *România*, de bună seamă știe, că la noi există năvodul aruncat din *Budapesta*.

Numai prin concentrări bancare precum a făcut-o „*Österreichische Bodenkreditanstalt*“ din *Viena*, — putem a ne ajuta. Și, dacă o bancă românească n'ar avea destui bani, ca să compenzeze în acțiuni emise de dânsa acțiunile filialelor din *Budapesta*, să primească acțiunile noi, care le-ar putea crea în lire sterline, chiar grupul *Rothschild*, ori, dacă nici astfel nu ne putem ajuta, atunci să cerem ajutor dela *Prudencial Assurance Co. London*. Aceasta societate de asigurare miliardară prin banca

Helberb Waag & Co. din *Londra* în timpul din urmă cumpără pachete mari de acțiuni bancare din alte state. A cumpărat un mare pachet de acțiuni dela „*Kreditanstalt*“, dela *Disconto* german, dela Banca *Unio-nehă*, investind sute milioane sterline.

Nu pot destul accentua importanța creierii unei bănci românești a grupului *Rothschild* în *România*, care nu e deloc înlocuită prin naționalizarea dividendelor — și ne surprinde, cum s'a putut neglija aceasta problemă formidabilă. Oare nu se știe în *România*, că toate băncile, care primesc chiar și din *Brazilia* telegrame, au convenții, că transmisiunile cu ce cifre secrete să se facă. Astăzi telegrama din *Viena* ajunge la *Lugoj* în 2—3 oare. Banca *Carașana* din *Lugoj* are o convenție cu o Bancă din *Rio de Janeiro* că banii ce se trimit din *Brazilia* în *România* se vor transmite prin banca din *Lugoj*. Nu de mult primește *Carașana* o telegramă cifrată, ca să plătească unui român de lângă *Iași* 400 *Dolari*. Dar din telegramă lipsește cifra aprobării și atunci Banca *Carașana* a trimis telegrama la *Rio de Janeiro* și în 24 ore i s'a înmanat aprobarea, răspunsul în *Lugoj*. Și Băncile din ținuturile alipite ce folosesc de telegrame cifrate. Și atunci se pune întrebarea: Cu ce măsuri se pot controla transmisiunile de speculă? Fără comentariu! Băncile s'au revoltat, când a fost vorba să li se numească *Comisari guvernali*. „*Albina*“, la începutul războiului mondial a avut 3 ani de zile *comisar guvernali*.

Înainte cu 30 de ani chiar eu am scris în foaia lui *Ladislau Detre* din *Budapesta*, că mai toți consilierii ministeriali au stalumuri grase. Stalumi astfel se numea onorariul comisarilor guvernali designați la întreprinderi mari. Numirea lor nu se publică prin ziare.

În politica noastră monetară joacă un rol decisiv situația față de grupul *Rothschild*, că nu avem legătură directă cu acest capitalism internațional. Și acest inconvenient explică, de ce oscilația leului e mai agitată, când cursul celorlalte valute similare este mai calm. Pentru că de fapt nici leul, nici dinarul, nici socolul nu este valută. Știința financiară le numește „valute șchioape“.

Dl Vintilă Brătianu, spunând vederile *D-sale* în ceea ce privește stabilizarea, mai recent zice textual următoarele; „Unii cred, că în starea actuală putem înlătura toate inconvenientele variației schimbului printr'o stabilizare reală și asigurată de fapt, lăsând pentru mai târziu stabilizarea definitivă, adică schimbarea monetei sub care am trăit până azi. Alții însă cred, că am putea ajunge la această operație radicală dintr'odată, cum a făcut *Belgia*, cu moneta sa: *Belga*“.

Noi suntem de alte păreri: Am amintit, că stabilizarea se face numai odată, pentru că, făcându-o de douăori, ea devine devaluare, și stabilizarea în sine, se realizează în două etape: Unele state, ca *România*, abia a

început etapa primă, altele state, ca *Jugoslavia* și *Cehoslovacia*, au realizat deja etapa primă, iar alte state, ca *Ungaria*, *Austria*, *Germania* și *Belgia*, au realizat mai înainte ori mai târziu și etapa a doua a stabilizării.

Prima etapă a stabilizării este fixarea cursului leului actual, stabilizarea la acest curs a valutei șchioape. După această fixare, având convingerea, că stabilizarea e reală, se trece la a doua etapă, la stabilizarea valutară, fiind valuta, ori valută aur, ori valută argint, ori valută aur și argint. Stabilizarea cursului a leului actual pretinde devize, devize și iar devize!

Centrala devizelor, neavând dispozițiuni destul de energice peste mult timp va putea acumula destule devize. Convenția cu Banca Națională, în baza căreia pe cele 650.000,000 redade de stat poate cumpără devize, amână acumularea devizelor ad Grecas Calendas. Există însă o altă modalitate. Conform bilanțului comercial din Aprilie până în 31 Decembrie 1926, am avut un excedent de peste 7 miliarde Lei: Se declarăm, că toate devizele cari întră în țară în decurs de 4 luni, sunt a se predă în posesiunea Băncii Naționale.

Acumulând în modul acesta un pachet însemnat de devize, atunci e timpul să facem fixarea cursului, stabilizarea în etapa primă. Aceasta se face astfel: Vom calcula, că aceeași dată, cu care valută europeană putem plăti în străinătate vr'o datorie în modul cel mai avantajos, și atunci sub cursul acestei valute, maximum cu un punct, Banca Națională va declara, că cumpără orice cantitate de dolari sau Lire sterline, care cantitate i-s'ar oferi. Având devize în abundență nu ne vom teme de contraminări. Astfel am ajuns la prima etapă și vom aștepta jumătate de an, un an, sau vom trece de loc, ca Belgia, la etapa a doua a stabilizării.

Etapa a doua se începe astfel: având cursul valutei stabilizate — asigurat — precum l-a asigurat Ungaria — prin bună învoială și înțelegere anterioară cu bursa din Paris, Zürich, Berlin, Viena și New-York. Statul va predă, zicem 200 milioane aur Băncii Naționale. Banca Națională va credita statul cu 11 miliarde hârtie și se va deobliga, ca în decurs de 4—5 luni, va detrage din circulație o sumă până la maximum 11 miliarde lei hârtie, însă așa o sumă, ca să ne rămână 35 miliarde lei hârtie, din care la un curs favorabil atrapat să putem realiza un miliard lei aur. Zicem, că la aceeași dată un kg. aur va avea o valoare de 120.000 lei, atunci, din 1 kg. aur curat vom confecționa atâtea monete aur, ca toate laolaltă conținând 1 kg. aur curat, să aibă o valoare de 120.000 lei. *Dar și atunci e valută aur*, dacă cumpăr pentru 30.000 lei aur curat și confecționez monete aur numai în valoare de 30.000 lei și tot atunci cumpăr pentru 60.000 lei argint curat, zicem 20 kg. Din acest argint curat voiu confecționa cu putere liberatorie ilimitată atâtea monete argint, ca toate laolaltă să aibă o valoare de 60.000 lei, rămânând încă 30.000 lei, voiu confecționa lei hârtie aur în valoare de 30.000 lei,

care vor fi subscribe de Direcțiunea Băncii Naționale, de un mare bancar, zicem Aristide *Blank* și de directorul Băncii Românești a grupului *Rothschild*, pe care nu-l avem.

Subliniez faptul, că în *Ungaria* 10 pengő hârtie sunt subscribe și de *Kornfeld* de directorul Băncii grupului *Rothschild*. Adevărat că el e și consilier la Banca de Emisiune maghiară, însă aduce prestigiul grupului *Rothschild* pe valuta maghiară.

Înainte de a face etapa primă a stabilizării de ce se înmulțim și cum s'o înmulțim circulația fiduciară, am spus-o altă dată.

Vom avea atâta datorie, ca pentru amortizarea ei, avem nevoie, la an, aproape de 300 milioane lei aur. Cum să plătim suma aceasta, când din circulația fiduciară actuală abia putem realiza 500 milioane lei aur!

Iată, *Elveția* cea mică are o circulație fiduciară de 810 milioane franci elvețieni. Și dacă știința financiară a noastră se manifestează prin imitățile ce le facem după sistemul francez, apoi să facem și aceea cum au făcut Francezii, cari au urcat la peste 50 de miliarde circulația fiduciară și în timp scurt, „*Il faut passer par la*“. *Faites de bonnes finances d'Etat en vous mêlant aussi peu que possible des affaires privées et vous verrez l'argent affluer là ou on en a besoin.*

Din oricare țară, dacă facem import, nu putem plăti cu lei. Leul nu e bun de plată, trebuie să cumpărăm valută forte cu lei, ca să putem importa. Aceasta situație e factorul principal care ne discreditează. Paliativele ca taxele vamale rapsodice, plata acestor taxe și cu cechuri emise de bănci private sunt etatism și bancarisme.

D. e. Banca Szana din Timișoara emite cechuri asupra Parisului ori Londrei — după cum exportul se face pe apă ori pe uscat — și le vinde *cu câștig* celor ce au a plăti taxe vamale de export în valute forte calculând pe ceh încă vr'o 60 Lei.

„Cech în suma de . . . lire sterline care se vor plăti la ordinul Ministerului de finanțe din București de banca — zicem — Svisse din Londra“. Constatăm, că astfel de cechuri să emit de numeroase bănci în România prin aceste ele recurg — cu profit — la credite în străinătate ce nu este ferit de primejdii — deoarece aceste operațiuni se pot transforma în alte operațiuni. Adevăr că pânăce nu vom ajunge la paritate ori pânăce nu vom realiza prima etapă a stabilizării, plata taxelor vamale în valute forte e avantajoase prin cechuri, însă interesul asănărei financiare pretinde că cechurile menționate să se emită exclusiv de filialele Băncii Naționale.

În materia financiară, știința financiară are multe măsuri preventive. În *Sârbia* după preluarea imperiului 2 ani nu a fost permis să se facă import numai de cetățenii sârbi de sânge, băncile au fost sechestrate, nu

a fost permis să facă operațiuni numai cu 10% din capital. Ei nu au un pseudo-naționalism la bănci. Toate băncile din Sârbia trebuie să aibă și funcționari sârbi de naționalitate. E bine că noi suntem mai democrați, noi nu avem nevoie de toate aceste măsuri, însă legea comercială la tot cazul ar trebui să impună, ca toate băncile să aibă și funcționari români iar membrii din consiliul de administrație să fie îndreptățiți și îndatorați și în decursul anului a verifica contările. Aceasta nu e pretensiune exagerată.

Cehoslovacia a creat o bancă centrală și a îndatorat toate băncile de membre și că fiecare bancă la moment să verse la centrală 5% din depuneri și din depunerile viitoare 10%.

Asămănarea situației financiare din Franța cu situația noastră nu e motivată cu știință financiară. Poincârre are o politică financiară uti fecisse de revalorizare — dupăce antecesorii lui — au triplat circulația financiară.

Aceeaș situație e și în Italia. Volpi are aceeași politică ca și Poincârre, Am impresia că noi suntem seduși de politica financiară a economiștilor financiari din alte state.

Politica financiară ca și politica exigențelor — urmărește întotdeauna un scop — ascuns, — însă pentru binele țarei. Economiștii financiari din alte state — acărora păreri cam prea mult sunt acompaniate de laude în presa noastră — sunt în primul rând în serviciul politicii financiare urmărită de statul lor. Politica nu este ceea ce se scrie, ori ceea ce se zice, ci este ceea ce se intenționează.

Toate băncile de emisiuni, toate statele au secrete financiare și cine nu cunoaște acest X. nu este în drept a-și da părerea despre faptele guvernelor.

Stocul nostru metalic, la 31 Decemvrie 1926, se descompunea astfel:

a) aur monete (în cassă)	lei	126,446.122
b) lingouri (în cassă)	"	17,528.063
c) aur monete și lingouri depozitate la Banca Angliei	"	98,105.800
d) aur monete depozitat la Reichsbank în Berlin	"	14,853.900
e) aur monete depozitat la Moscova	"	315,179.980
	lei	<u>572,113.865</u>
f) disponibil în mărci aur din 1926 la Reichsbank Berlin	"	327,000.000
g) inscripția în cartea tezaurului englez	"	302,000.000
h) rente de Stat aur, trate și devize	"	145,840.000
Total	lei	<u>1,346,953.865</u>

Chiar și pe aceasta bază se poate realiza stabilizarea, având drept la garanța băncii de emisiune din Berlin și London, până la suma pretensiunilor recunoscute, ca urmând din tratatele de pace.

CRONICA MUZICALĂ

CONCERTELE MAESTRULUI ENESCU

Orașele Bănatului (Caransebeș, Lugoj și Timișoara) au avut fericirea a-și deschide porțile *Maestrului George Enescu*, celui mai de seamă artist, magistru și compozitor român, reprezentantul ilustru al muzicii românești în Franța și America, rivalul temut al violoniștilor geniali din Berlin și Viena.

Meleagurile noastre prielnice pentru doina românească au fost din nou stropite de duhul artei desăvârșite. Dacă arta absolută se poate măsura prin procente, atunci cel puțin 70% din ele au fost de vânzare pe scenele orașelor bănățene, unde Maestrul a debutat, acompaniat fiind de iscusitul pianist *Caravia*. . . Și s'au găsit mulți cumpărători la marfa es-celentă a vânzătorului miraculos, nu prin înfățișare, ci talent. Cumpără-torii din seriile fericite păreau ca magii dela răsărit, cari au ajuns la târgul dela porțile Joppe, în laturea apuseană a zidului Ierusalimului, cu aripile de stejar, cari se numesc și Viflaem.

Învățătorul a grăit elevilor, continuindu-și lecțiile.

*

În Caransebeș, Maestrul a dat un singur concert, cu programul pri-mului concert din Lugoj. Acest program, cu teadița pur educătoare, a fost compus din piese de Bach, Beethoven, Mozart, din seria compozito-rilor clasici germani, Isayë, Couprin și Ravel, maestrii francezi.

Bach apare cu o sonată bine contemplată, executată, putem zice: explicativ; Beethoven, în senzul urmărit de Enescu, a trebuit să fie re-prezentat prin una din Romanzele-i geniale (fa major), — iar Mozart printr'un Rondo ritmic.

Cantilenă, tehnică și concepție muzicală au fost unite ireproșabil în execuția Maestrului Enescu.

Eleganța stilului francez și-a găsit cea mai fidelă interpretare în piesele franceze, dintre cari „Tzigane“ de Ravel, merită a fi amintită în special.

Ravel, face parte din acei compozitori ai Franței, care știu să es-plateze exotismele, dintre cari fac parte și melodiile țigănești, la reușita

căroră se mai adaugă și fantezia și rafineria franceză. „Tzigane“ este de valoarea muzicală a celebrei „Zigeunerweisen“ a lui Sarasate, pe care Enescu o execută la fel: cu patimă, eleganță și bravură.

În afară de program a mai executat: „Liebesleid“-ul de Kreisler, cu toate nuanțările posibile artei de salon.

*

La concertul al doilea, ținut de asemenea în Teatrul orașului Lugoj, la 12 Februarie, a executat cu o tehnică desăvârșită și concepție matură: Sonata la major de Haendel, Concertul mi-bemol-major de Mozart, pe lângă alte piese de concert, între cari și „Bagatella în stil românesc“ de Ioan Scărlatescu, ca o „blândă dojană“ pentru aceia, cari prea de timpuriu au uitat pe unul dintre cei mai talentați compozitori români, care a fost atât de mult inspirat de muzica populară românească.

Concertele *Maestrului Enescu*, organizate în Bănat, au fost niște prelegeri muzicale, a căror program se va înfrumuseța din vreme în vreme, căci frumosul în artă se clădește încet, dar conștiincios.

FILARMON.

Concurs literar.

Direcțiunea liceului „Coriolan Brediceanu“ publică concurs pentru o lucrare literară despre:

1. Familia Babeș, se subînțelege familia din care se trage V. Babeș, ilustrul savant.

Cea mai bună lucrare va fi premiată cu 5000 Lei (Cincimii Lei). Se cere o extensiune de 200 pagini scrise.

2. Viața și activitatea politică și literară a lui Aurel Popovici.

Cea mai bună lucrare va fi premiată cu 8000 Lei (Optmii Lei). Se cere o extensiune de 200 pagini scrise.

3. Viața și activitatea politică a lui Coriolan Brediceanu.

Cea mai bună lucrare va fi premiată cu 5000 Lei (Cincimii Lei).

4. Viața și activitatea literară a lui I. Popovici Bănățeanul.

Cea mai bună lucrare va fi premiată cu 5000 Lei (Cincimii Lei).

5. Viața și activitatea literară a lui Cassian Munteanu.

Cea mai bună lucrare va fi premiată cu 5000 Lei (Cincimii Lei).

6. Viața și activitatea literară a lui Victor Vlad Delamarina.

Cea mai bună lucrare va fi premiată cu 5000 Lei (Cincimii Lei).

Lucrările se vor înainta direcțiunei până la 31 Dec. 1927.

Critica lucrărilor intrate și adjudecarea premiului se va face de un comitet compus de 4 profesori secundari de limba și literatura română.

Cele mai bune lucrări se vor publica în anuarul liceului, dreptul de editor va fi al autorului.

Dr. Vasile Lohan

director.

„CARAȘANA“ CASSĂ DE ECONOMII
Krassói Takarékpénztár ◊ LUGOJ ◊ Krassoer Sparkassa

◊ **FONDAT 1880** ◊

Face toate operațiunile de bancă. Secția de devize. Relațiuni cu streinătate
TELEFON: 10, 258 **SECTIA DE DEVIZE: 166**

KAMARIT
&
MEDER

Brașov

Telefon: 6-13

Timișoara

Telefon: 21-48

în interes comun cu firma

Kann & Heller

Budapesta—Viena

Toate sortele de articole tehnice,
mașini de unelte, pompe, curele,
astupături etc. etc.

Banca Românească

a Bănatului S. A. Lugoj

TELEFON No 180

Afiliața „Băncii Românești“ S. A. București.

Acordă în condițiuni avantajoase
credit în cont-curent pe gaj de
titluri, mărfuri, și ipoteci.

Scontează cambii și cupoane.

Execută plăți asupra
tuturor orașelor din Țară
și străinătate. Emite ce-
kuri și scrisori de credit.

**Primește depuneri spre fruc-
tificare pe termen sau la ve-
dere (fără abziceri).**

MASCHINEN-ABTEILUNG

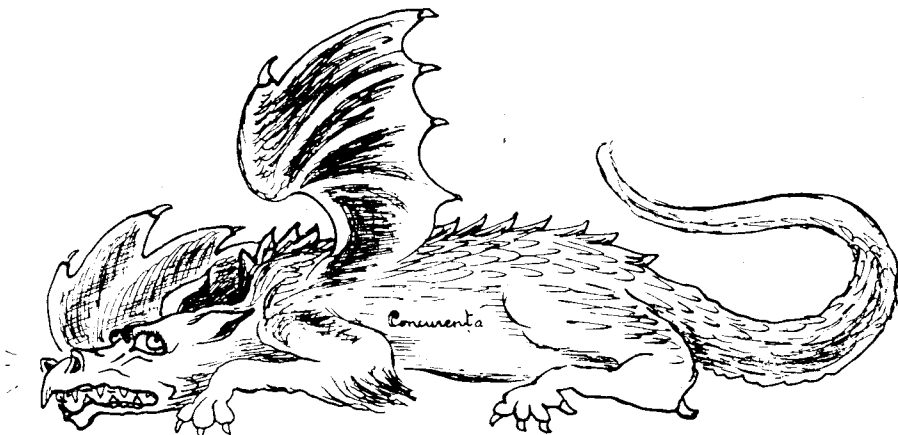
der S CHWÄBISCHEN ZENTRALBANK A.-G.

Timișoara, Str. I. C. Bratianu 1.

Lugoj, Str. Regele Ferdinand 10.

Fordson Traktore, Ford Lastautos und Luxuswägen

Autorisierte Vertretung. Lanz Dreschgarniture. Rohöltraktore. Land-
wirtschaftlichen Maschinen. Grösste Maschinenniederlage des Banates.

„Patria kávéház“

FRAȚII GERSON

Fabric, Strada 3 August

a Gyárváros legelső szórakoztató helye.

MINDEN ESTE TÁNC

Automobile, accesorii,
cauciucuri, Bandage,
Hutchinson

IOAN MINNICH

Timișoara I., Piața Unirei 1. - Telefon 23-95.

TUNNER KORNEL

Erstes und grösstes Marmor- und Granitwerk

TIMIȘOARA

Elisabethstadt, Hunyadi-gasse 4

Fabrik: Andrásystrasse 22.

Empfiehl Grabsteine, Kriegerdenkmäler, Figuren, Marmorplatten etc. infolge maschineller. Einrichtung zu billigsten Preisen.

Temesvarer Bank- und Handels-Aktiengesellschaft

Timișoara (Rumänien), Piața Sft. Gheorghe (im eigenen Bankpalais).

Eigenes Kapital:
89,000.000 Lei.

Vertretung: Banca Marmorosch Blank & Co. S. A.
București, — Gegründet: 1900.

— Einlagen: —
220 000.000 Lei.

„CONSUMENT“ KONFERTIÓIPAR

Timișoara, Str. Gheorghe
Lazar (Szerb-u.) 2.

Női és férfi szabóság,

ál andó raktár női és férfi divatszövetekben és
selymekben. Tartósan ugyanazon vállalatnál al-
kalmazásban levő tisztviselők és munkások részére
előnyös részletfizetési feltételek és árkedvezmény.

Zentralheizungen

Trockenanlagen

Ventilatoren

Rippenrohre

ab Lager

Ing. Jakobi & Co.

Vertretungen:

Netzschkauer Maschinentabrik,
Netzschkau, Höntsch & Co.,
Dresden-Niedersedlitz etc.

Telefon 19-89 Telefon 20-32.

FONDAT LA 1894

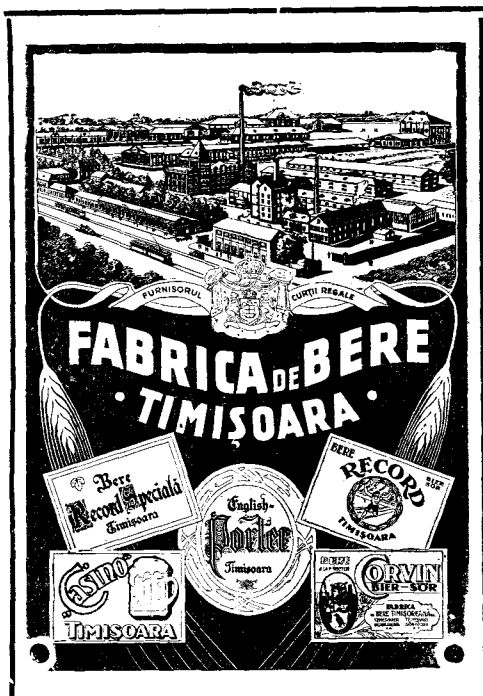
GEGRÜNDET 1894

Gustav Häring

Timișoara-Cetate
Bulevardul Regele Ferdinand 5.

Comerciu de ață, Garn-, Manufaktur-
manufaktură și măr- und Courrentwaren-
furi corente en-gros. handlung en-gros.

Telefon orașan și de județ No 716.
Stadt- und Komitatstelefon No 716.

Gegründet im Jahre 1812

*

J. & C. KIMMEL A.-G.

TIMIȘOARA

Tuica-, Sligovitz-,
Treber- und Cognac-
Brennereien.

*

Fassfabrik.

*

Tuica- und
Weinverkauf engros.

„KOPROL“ Purgativul Ideal
Das ideale
Abführmittel

„BARUCH“ GLASHOF

Bei jedem **BEDARF** erkundige

Dich vorerst

OHNE KAUFZWANG

bei

Gegründet 1857

„BARUCH“ GLASHOF

Timișoara

BANCA AGRARĂ TIMIȘANA S. p. A.

CENTRALA: TIMIȘOARA

Adresa telegrafică: AGRAR

Telefon: 6, 14-66, 16-74, 16-75

FILIALE:

ARAD

Adresa telegrafică: Agrar.
Telefon: 800, 801, 803

SIBIU

Adresa telegrafică: Fil agrar
Telefon 2-17, 2-18

CLUJ

Adresa telegrafică: Fil agrar
Telefon: 38

Afiliațiunea

**BANCA COMERCIALĂ ITALIANĂ
& ROMÂNĂ BUCUREȘTI**

Representanța

**BĂNCII COMERCIALĂ ITALIANA
MILANO**

„Victoria“ Handels-A.-G.

Manufactur-, Leder- und Schuhgrosshandlung

Telefon No 7

ORAVIȚA

Telefon No 7

E. J. RADSCHITZKY

Articole pentru cinema
Mozikülönlegesség raktára
Kinospezialhaus

Timișoara IV, Strada Preyer 3

Temesvarer Serbische Sparkassa Aktiengesellschaft Timișoara

Telegrammadresse: SERBANK
Telefon: 11-97, 14-94, 15-97, 23-13
FILIALE: MODOS SHS.

Bankabteilung Devisenabteilung—Holzabteilung
Aktien-Kapital L 5,000.000. Reservei nd 3,000.000.

CALORIFER

Zentralheizung

LENGYEL & SELÉNYI

Timișoara

Bulev. Mihai Viteazul 7. - Telefon 19-12

GERŐ & COMP.

Fabrică de cutii / Dobozgyár
Papierwaren- und Kar-
tonagen-Fabrik

Timișoara (rechte Begazeile) 3

Banca Comercială S. A.

Kereskedelmi Bank rt. / Kommerzialbank A.-G.

Gegründet: 1911 LUGOJ Telegr.-Adresse:
Telefon 149 u. 261 Blankonzern :-:-

Autorisiertes Kapital 7,500.000. Emittiertes
Kapital 2,500.000. Reserven 1,000.000 Lei.

Zum Devisen- und Valuten-Handel autorisiert
Interessegemeinsch. mit Banca Marmorosch, Blank
& Co. A.-G., București u. Temesvarer Bank- u. Han-
dels-A -G Timișoara. Besorgt sämtl. Bankgeschäfte

TORINO FIAT AUTÓK

Modell 509, 01, 505, 510 és 519, a jelenkor
a legkedveltebb és legolcsóbb márkája

Képviselőt:

Tichy Testvérek autogarage

Timișoara, Strada Eminescu No 6

Telefon 11-26

Telefon 7-84

Schwäbische Zentralbank Aktiengesellschaft, Timișoara

Gegründet 1895.

Aktienkapital — — — Lei 20,000.000
Reservefond cca — — — Lei 18,000.000
Spareinlagen — — — Lei 400.000.000

Zentrale: Timișoara I., Piața Unirei 9
Filiakassa: Timișoara IV., Str. Berthelof 9
Filiakassa: Timișoara II., Piața Traian 3

30 Filialen und Exposituren in der Provinz.
Günstige Abwicklung sämtlicher Bankgeschäfte.

„TIMIȘIANA“

Bancă de Credit și Economii Societate pe acții, Timișoara

Sediul Central :
Cetate, Bulev. Regina Maria No 2.

Sucursale în provincie :
Oradea-Mare, Piața Unirei, Deta,
Buziaș, Periamoș, Ciacova, Jim-
bolia, Vinga, Recaș, Sânnico-
lul-Mare.

Capital propriu : Lei 46,500.000
Recurse : jumătate de miliard Lei
Depuneri peste Lei 300,000.000

Sucursale în Timișoara :
Str. Dragalina No. 3, Bul, Ber-
thelot No. 21, Piața Traian 3.

INTREPRINDERI PROPRII ȘI AFILIATE :

ÎN TIMIȘOARA : „Ceres“ Fabrică de Scrobeală S. A. — „Banatul“
Tipografie, Compactorie, Librărie și Papetărie — „Depozitul general
de lemne“ — „Delta“, Fabrică de produse chimice S. A. — „Area“
Societate Agricolă și Comercială S. A. — Moldovan & Co. Fabrică.
de Oglinzi — „Mercantil“ Soc. Anon, pe Acții — „Sapic“ S. A. pt.
Industria și Comerț de Lemne — „Gea-Krayer“ S. A. Drogeriile
Unite — „Armin Frommer“ Fabrică de ghetete S. A. Timișoara —
„Gloria“ Țesături și Tricotaje.

ÎN PROVINCIE: Exploatarea Pădurii Aciuva, Județul Arad. Exploa-
tarea Pădurii din Cresaia (lângă Beiuș) Căminul de Marmură Vașcău.

BĂNCI AFILIATE :

„Banca Graniței“ Societate Ano-
nimă, Caransebeș. „Comloșana“
Banca și Casa de Economii.
„Comloșul Bănățean. „Banca Cer-
cuală“ Institut de Credit și Eco-
nomii, Ilia. „Banca Berzava“ S. A.
Reșița. „Banca de Credit și Co-
mercială Română“ Făget. „Pallas“
Bancă și Societate Comercială
Societate pe Acțiuni, Timișoara.

DEPUNERI ȘCOLARE

Deschideți un cont de depuneri
pentru copiii D-voastră la

„TIMIȘIANA“

Banca de Credit și Economii,
Timișoara.

